

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Професійне мовлення:
українсько-туркменський
СЛОВНИК-ДОВІДНИК**

**для іноземних студентів усіх напрямів підготовки
всіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2013

Затверджено на засіданні кафедри українознавства і мовної підготовки іноземних громадян.

Протокол № 2 від 26.09.2012 р.

Укладачі: Жовтобрюх В. Ф.

Ходарева І. М.

П84 Професійне мовлення: українсько-туркменський словник-довідник для іноземних студентів усіх напрямів підготовки всіх форм навчання / укл. В. Ф. Жовтобрюх, І. М. Ходарева. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 92 с. (Укр. мов., турк. мов.)

Подано найбільш уживані економічні терміни українською мовою, їх переклад туркменською мовою і тлумачення українською мовою, а також термінологію з різних сфер економічної науки і практики: банківської справи, менеджменту, маркетингу, міжнародної економіки, підприємництва та фінансів.

Рекомендовано для іноземних студентів, а також для фахівців, які мають потребу в оволодінні економічною термінологією українською та туркменською мовами.

Вступ

Рівень підготовки майбутніх фахівців з економіки значною мірою визначається рівнем володіння сучасною економічною термінологією. Цей словник забезпечує створення сприятливих умов навчання студентів-іноземців, що прибули на навчання з Туркменії. У словнику представлена термінологія з різних сфер економічної науки та практики: банківської справи, менеджменту, маркетингу, міжнародної економіки, підприємництва, фінансів, обліку та аудиту.

У словнику подано економічні терміни українською мовою, їх переклад туркменською мовою та тлумачення термінів українською мовою. Термінологічні синоніми подані туркменською мовою через кому.

Статті в словнику розміщені в алфавітному порядку з урахуванням літер першого та наступних слів, що входять до словосполучення. Терміни виділено жирним курсивом. Якщо термін має кілька значень, то вони об'єднані в одній статті, а кожне значення відокремлене цифрою з дужкою.

Словник створено на основі нової спеціальної наукової літератури, виданої в Україні. Особливу увагу приділено актуальній для сучасних економічних процесів термінології, а також словам та словосполученням, що стали інтернаціональними у зв'язку з переходом до ринкової економіки, розвитком процесів інтеграції, розширенням міжнародних контактів.

Вивчення економічної терміносистеми українською та туркменською мовами допоможе студентам-туркменам глибше зрозуміти та засвоїти програмовий матеріал з фахових дисциплін, удосконалити навички володіння українською мовою.

А

Абонемент, abonement – документ на право обслуговування або користування чим-небудь.

Абонементна плата, abonement tölegi – плата, внесена організаціями, підприємствами, громадянами за багаторазове, тривале користування наданими послугами.

Абонент, abonent – 1) особа, що володіє абонементом; 2) споживач розповсюдженого виду масових послуг, наприклад, абонент телефонної компанії отримує послуги зв'язку; 3) користувач комп'ютерної системи обробки інформації.

Абонентська заборгованість, abonent bergi – не внесена в термін плата за надані послуги. У випадку, коли абонент не погашає заборгованість, він може бути позбавлений права подальшого одержання послуг, а заборгованість може бути стягнена в судовому порядку.

Аваль, awal – гарантія оплати векселя, поручництво перед власником векселя, зроблене у вигляді особливого гарантійного напису. Аваль підвищує надійність векселя та сприяє прискоренню його обігу. У ролі аваліста може виступати банк.

Аванс, awans – грошова сума, яку перераховують згідно з договором наперед у рахунок майбутніх платежів за матеріальні цінності, виконані роботи чи надані послуги. Поширена форма авансу – грошова сума, яку видають працівникові підприємства заздалегідь у рахунок належної йому заробітної плати, а також надання грошових сум працівникові перед виїздом у службове відрядження чи на господарські витрати.

Авантаж, artyklyk, peýda – сприятливе становище, у якому перебуває особа, вигода, перевага, привабливість роботи чи пропозиції, користь.

Авераж, awerag – стратегія біржової гри, що полягає в тривалій, послідовній операції купівлі-продажу акцій, проведеній через визначені проміжки часу.

Авізо, awizo – офіційне письмове банківське повідомлення про виконання розрахункової операції, відвантаження продукції, переведення на його рахунок коштів або про зміни у взаємних розрахунках між підприємствами.

Автаркія, awtarkiýa – економічне відокремлення якоїсь держави (або групи держав) від зовнішнього економічного середовища, спроба сформувати замкнуту господарську структуру.

Автобіографія, awtobiografiya, terjimehal – документ, у якому особа подає стислий опис основних етапів свого життя та діяльності у хронологічній послідовності.

Автократія, awtokratiya – спосіб управління державою, економікою, підприємством, заснований на зосередженні влади в руках однієї особи; самодержавство, самовладдя.

Авторське право, awtorlyk hukugy – частина цивільного права, що регулює відносини, пов'язані зі створенням і використанням творів науки, літератури, мистецтва; 2) право автора відтворювати та розповсюджувати свій твір усіма дозволеними законними способами, право на недоторканність твору і на одержання винагороди за його використання (регулюється міжнародними конвенціями з охорони авторських прав).

Авуари, awuary – 1) активи (готівка, чеки, векселі, акредитиви), за допомогою яких здійснюються виплати і погашаються зобов'язання їх власників; 2) грошові ресурси банку в чужоземних валютах, цінних паперах, золоті, що є на його рахунках у закордонних банках-кореспондентах. Авуари чужоземні – сукупність засобів, що належать якій-небудь країні.

Агент, agent – 1) фізична або юридична особа, котра виконує певні операції за дорученням іншої особи, за її рахунок та від її імені, а також забезпечує підготовку угод, але без права підписання контрактів; 2) офіційний представник фірми, який виконує посередницькі функції різного характеру.

Агентство, agentlik, gulluk – місцеве відділення якогось закладу, а також назва деяких інформаційних, посередницьких закладів із надання маркетингових послуг, із винятковими правами, з повним циклом послуг купівлі-продажу, транспортно-експедиційних, страхових тощо.

Аграрне питання, agrar mesele – питання про соціально-економічні закономірності та шляхи розвитку сільського господарства, про земельні відносини.

Аграрно-промисловий комплекс (АПК), agrosenagat kompleksi – сукупність галузей економіки країни, що включає сільське господарство і галузі промисловості, тісно пов'язані із сільськогосподарським виробництвом, що здійснюють перевезення, збереження та переробку сільськогосподарської продукції, постачання її споживачам, які забезпечують сільське господарство технікою, хімікатами та добривами, обслуговують сільськогосподарське виробництво.

Адаптація, adaptasiya – пристосування економічної системи та її окремих суб'єктів, працівників до умов зовнішнього середовища, виробництва, праці, життя.

Адміністративна відповідальність, administratif jogapkärlik – форма юридичної відповідальності громадян і посадових осіб за адміністративне порушення, наприклад, за недотримання правил у сфері управління, нераціональне використання природних ресурсів, недбалість, що не призвела до значних збитків.

Адресант, adresant, hat – відправник вантажу, особа, яка відсилає поштове або телеграфне відправлення.

Адресат, adresam, haty – одержувач відправленого вантажу, товару, листа.

Ажіо, ažio – відхилення курсу валюти, акцій, векселів та інших цінних паперів від їхньої номінальної вартості або паритету в бік перевищення.

Ажур, ažur, hasabaty – стан бухгалтерського обліку, коли облікові записи в рахункових книгах робляться в день здійснення операції. У ширшому розумінні – виконання обліково-обчислювальних операцій у встановлені терміни.

Акордна оплата праці, potrat iş haky – різновид прямої відрядної оплати праці, коли загальну суму заробітної плати робітникові або колективу робітників устанавлюють не за відпрацьований час, а за весь обсяг виконаної роботи ("акорд").

Акредитив, akkreditiv – 1) грошовий документ, за яким одна кредитна установа (банк) доручає іншій здійснити за рахунок спеціально заброньованих для цього коштів оплату товарно-транспортних документів за відвантажені товари чи надані послуги або виплатити пред'явникові акредитиву певну суму грошей; 2) іменний цінний папір, що підтверджує право особи, на ім'я якої він виписаний, отримати в банку вказану в акредитиві суму; 3) форма банківських розрахунків, що дає кредиторів можливість отримувати належний йому платіж від указанного в акредитиві банку на умовах і в термін, вказані в акредитивному дорученні.

Акредитивна форма розрахунків, hasaplaşygyň akkreditiv formasy – форма безготівкових розрахунків за товари та послуги, за якої оплата пред'явлених постачальником документів про відвантаження товарів або надання послуг здійснюється банком постачальника (у якому відкрито на нього розрахунковий рахунок) за рахунок коштів платника.

Акт, akt, delinama – 1) офіційний документ, що має юридичну силу. Залежно від змісту прийнято розрізняти державні, відомчі, нормативні, регіональні та інші акти; 2) протокол, що фіксує певний факт: акт ревізії, акт перевірки, акт про передавання матеріальних цінностей, акт обстеження тощо; 3) дії установ, організацій, посадових осіб, громадян, на підставі яких судять про дотримання або порушення правових норм.

Актив, aktiw, hususy – 1) частина бухгалтерського балансу (як правило, лівий бік), яка показує на певну дату всі належні підприємству активи (матеріальні цінності, кошти, боргові вимоги); 2) майнові права (майно), що належать фізичній або юридичній особі; 3) перевищення грошових надходжень держави, одержуваних із-за кордону, над її закордонними виплатами.

Актуалізація, aktualisasiya – метод економічного розрахунку, який полягає в приведенні показників майбутнього стану до їхніх значень, що відбивають нинішні умови. Такий метод використовується для обґрунтування рішень про інвестиції.

Акцепт, aksept – 1) згода на оплату платіжних і товарних документів у внутрішньому та міжнародному обігу; 2) згода укласти договір на умовах, запропонованих іншою стороною; 3) одна з форм безготівкових розрахунків, за якою платник протягом певного терміну повинен прийняти фінансові документи до оплати або в письмовій формі повідомити банк про відмову платити, обґрунтувавши причини цього; 4) підтвердження страховою компанією готовності виписати поліс життя.

Акцептант, akseptant – підприємство, організація або особа, яка погоджується здійснити оплату за пред'явленим рахунком, беручи на себе зобов'язання вчасно оплатити вексель.

Акцептна форма розрахунків, hasaplasyygyň aksept formasy – поширена форма безготівкових розрахунків між постачальником товару та його покупцем, платником.

Акциз, aksiz – один із видів непрямого податку на товари та послуги, включений у ціну і сплачуваний за рахунок покупців. Акцизу підлягають підприємства, що виробляють підакцизні товари.

Акцизний збір, aksiz ýygymy – форма непрямого податку, що виплачується з вартості товару внутрішнього виробництва (у деяких країнах також з іноземного виробництва), а також із грошового обігу наданих послуг. Ставки податку з обігу встановлюються у відсотках до вартості валового обігу підприємства або грошового обігу сфери послуг.

Акціонер, aksioner paýdar – член акціонерного товариства, власник акцій, співвласник акціонерного підприємства. Акціонер має право: брати участь у спільних зборах, обирати й бути обраним до керівництва акціонерного товариства, отримувати частину прибутку у вигляді дивіденду, який щорічно виплачується на акцію, а також на частину майна.

Акціонерний капітал, aksioner kapitaly – основні кошти акціонерного товариства, створені шляхом випуску та продажу акцій. До акціонерного капіталу входить статутний, передплатний та оплачуваний капітал. Акціонерний капітал перманентно фінансує діяльність акціонерного товариства.

Акціонерне товариство, aksionerler jemgýeti – товариство, що має статутний фонд, поділений на певну кількість акцій, і несе відповідальність щодо своїх зобов'язань тільки майном товариства.

Акція, aksíya – цінний папір без визначеного часу обігу, що засвідчує участь у статутному фонді акціонерного товариства, підтверджує членство у ньому та право на участь в управлінні ним, дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна у випадку ліквідації акціонерного товариства.

Алгоритм, algoritm – правила дій, послідовність проведення обчислювальних операцій, спосіб знаходження результату.

Алегри, allegry – лотерея з результатом, який стає відомим негайно після купівлі білета. Назві походить від жартівливого напису на програтних квитках "allegri", тобто "будьте веселими".

Альянс, birleşik – спілка, об'єднання кількох організацій, підприємств, осіб на договірній основі.

Амортизація, amortizasiya – поступове перенесення балансової вартості основних фондів госпрозрахункового підприємства залежно від їх фізичного та морального спрацювання в процесі виробництва на вартість продукції, що виготовлена (робіт, послуг).

Анексія, basybalýjlyk, basyp almaklyk – примусове відторгнення території або її частини однієї держави та приєднання до іншої.

Анкета, anket, sowalnama – лист опитування для отримання будь-яких відомостей про того, хто її заповнює.

Анклав, anklaw – територія або частина території країни, оточена з усіх боків територією іншої держави.

Антрепренер, antreprenyor, hususy teatr eýesi – підприємець, що організує культурно-видовищні заходи.

Ануїтет, annuitet – 1) фінансова рента, що є рівновеликою грошовою виплатою, надходження, що здійснюються через однакові проміжки часу протягом певного періоду; 2) один із видів строкової державної позики, за якою щорічно виплачують проценти і погашають частину суми.

Анулювати, ýatırmak – оголосити недійсним, відмінити.

Апелювати, appelirlemek – 1) оскаржити будь-яке рішення; 2) звернутися до будь-якого авторитету за порадою, підтримкою.

Апостеріорі, aposteriori, tejribeler esasynda – на підставі досвіду, із досвіду.

Апріорі, apriori, tejribä esaslanmazdan – незалежно від досвіду.

Арбітраж, arbitraž, aracılyk – спосіб розв'язання суперечок, конфліктів, нез'ясованих питань, що виникають між юридичними особами у процесі їхньої господарської діяльності.

Арбітраж міжнародний, halkara arbitrajy – визнаний більшістю країн та міжнародних організацій третейський суд для розв'язання міждержавних спорів. Використовується з метою урегулювання спорів та непорозумінь між державами із застосуванням судової процедури.

Асигнація, assignasiýa – купюра паперових грошей, які з'явилися у зв'язку з розвитком товарного виробництва та економічною доцільністю вилучення з обігу золота та інших металів як грошей.

Асигнування, goýberilen pul – кошти, виділені з державних та інших джерел на певні потреби, цілі визначеним організаціям або особам: на будівництво доріг, промислових об'єктів, благоустрій тощо.

Асортимент, assortment, düregeý – набір однакового виду продукції чи послуг, що конкретизується за назвами, різновидами, ґатунками, розмірами тощо.

Асоціація, assosiasýa, birleşik – об'єднання осіб або підприємств одного виду діяльності з метою спільного здійснення однієї чи кількох виробничо-господарських функцій.

Аудит, audit – перевірка офіційної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству.

Аукціон, kimýokary, edip satma – продаж товарів, майна з публічного торгу покупцеві, який запропонував найвищу ціну; установа, що займається таким продажем.

Афера, pyrryldak – ризикована справа з метою наживи, шахрайство.

Аутсайдер, yzda baryan sportsmen – 1) спортсмен або команда, що посіла в змаганнях одне з останніх місць; 2) член будь-якої соціальної групи (ігрової, виробничої), що посідає периферійне місце; 3) підприємство, що не входить у монополістичне об'єднання.

Б

База, baza, esas – підприємство з приймання, зберігання, переробки та відпускання товару оптовим покупцям. Залежно від сфери діяльності розрізняють бази з оптової торгівлі, зовнішньоторговельні, виробничо-технічної комплектації тощо.

Базис, bazis, esas – 1) один або кілька сортів товару, дозволених за біржовим контрактом до поставки за ціною, що дорівнює біржовому котируванню; 2) різниця (премія або знижка) між ціною товару, проданого з умовою постачання через певний строк, і ціною наявного товару, проданого за готівку з умовою негайної поставки.

Базисний прибуток, bazis girdji – очікуваний прибуток звітного року, що використовується для розрахунку базової рентабельності, на підставі якої визначається аналітичними методами прибуток на планований рік.

Баланс, balans – спосіб групування цифрових показників, що характеризують певне явище (зокрема, наявність та використання матеріальних, трудових, фінансових ресурсів), через зіставлення або протиставлення окремих його сторін.

Баланс річний, yullyk balans – відповідність платежів і надходжень за визначений період часу (рік).

Балансовий звіт, balans hasabaty – загальний, сумарний прибуток підприємства, отриманий за певний період від усіх видів виробничої і невиробничої діяльності підприємства, зафіксованих у його бухгалтерському балансі.

Банк, bank – кредитно-фінансова установа, що зосереджує тимчасово вільні кошти, надає їх у тимчасове користування у формі кредитів (позик), стає посередником у взаємних виплатах і розрахунках між підприємствами, установами чи окремими особами; регулює грошовий обіг у країні, включаючи випуск (емісію) нових грошей.

Банківська система, bank sistemasy – сукупність різних видів взаємозалежних банків та інших кредитних установ, що діють в рамках єдиного фінансово-кредитного механізму. У дворівневій банківській системі на першому рівні перебуває центральний банк, а на другому рівні – мережа комерційних банків та інших розрахунково-кредитних установ.

Банківський капітал, bank kapitaly – сукупність коштів, цінних паперів, золотовалютних резервів, що використовується для здійснення кредитно-фінансових операцій з метою отримання банківського прибутку.

Банківські операції, bank operasiyalary – операції, які проводять комерційні банки. Поділяються на активні, пасивні, комісійні, посередницькі. Комерційні банківські операції утворюють пасиви за рахунок власних та залучених коштів. Власні кошти утворюються шляхом розміщення акцій банку на фондовому ринку (утворення основного або акціонерного капіталу), а також створення різних резервів за рахунок відрахувань від прибутку (резервний капітал). Більшість банківських ресурсів формується за рахунок депозитних операцій, що складаються з поточних рахунків та вкладів. Поточний рахунок дає змогу клієнтові вносити й отримувати необхідні суми будь-коли.

Банкір, bankir bankçy – власник або значний акціонер банку, а також управитель великого банку.

Банкірський дім, bankiriñ firmasy – приватна банківська установа, що належить окремому банкірові або групі банкірів, які утворюють товариство з обмеженою відповідальністю.

Банкноти, banknotlar, kagy pul – банківські білети, паперові грошові знаки, які випускають емісійні банки для заміни металевих грошей як засобу обігу й платежу

Банко, banko – курс або ціна, за яким банк купує і продає цінні папери.

Банкрут, bankrot, bergidar, batan – неплатоспроможний боржник.

Банкрутство, tozma, bankrotlyk, bergidarlyk, batmaklyk – неспроможність боржника-підприємства, банку, іншої організації чи окремої особи платити за своїми борговими зобов'язаннями.

Бартер, harytlar, bilen, hasaplaşma – 1) прямий безгрошовий обмін товарами чи послугами; 2) безвалютна, але оцінена та збалансована щодо вартості товарообмінна операція.

Безготівкові операції, nagt pul bermezden deçirilýän operasiýalar – кредитно-фінансові операції за рахунками без залучення готівкових коштів.

Безготівкові розрахунки, *nağt pulsuz edilyän* – форма грошового обігу, за якої збереження і рух коштів відбувається без участі готівки, за допомогою зарахування грошей на банківський рахунок і перерахування з рахунку платника на рахунок одержувача. Усі безготівкові розрахунки здійснюються через банки за допомогою чеків, векселів, кредитних карток, взаємозаліків, тому гроші в безготівковому обігу важко приховати від контролю й обкладання податками.

Безробіття, *işsizlik* – соціально-економічна ситуація, за якої частина активного, працездатного населення не може знайти роботу, яку ці люди здатні виконати. Безробіття зумовлене перевищенням кількості бажаючих знайти роботу над кількістю наявних робочих місць, що відповідають профілю та кваліфікації претендентів на ці місця.

Бізнес, *biznes, kazanç, telekeçilik* – будь-яка законна економічна і підприємницька діяльність, спрямована на отримання прибутку для її власників – товариств, приватних компаній, фірм, підприємств, що виробляють товари чи послуги, а також виконують замовлення своїх клієнтів. Основним завданням будь-якої форми господарювання є перевищення надходжень над витратами, тому ця діяльність характеризується прагненням збільшити продуктивність або обсяг випуску на одиницю витрат.

Бізнесмен, *biznesmen, işewür* – підприємець, особа, що займається бізнесом.

Біржа, *birža, tolay* – установа, де систематично здійснюється гуртова торгівля масовими товарами або центр операцій щодо купівлі-продажу цінних паперів, золота і валюти, а також робочої сили.

Біржа, *zähmet, birjasy* – центр здійснення операцій щодо найму робочої сили або систематизованого пошуку вільних робочих місць.

Біржа товарна, *harat birjasy* – форма організації торгівлі товарами за попередньо встановленими правилами. Для неї характерні регулярність торгівлі у відведеному місці, уніфікація основних вимог щодо якості товару, умови та строки поставки тощо. Управління товарною біржею здійснює рада директорів, до якої входять члени біржі та представники громадськості.

Біржа фондова, *fond birjasy* – форма організації торгівлі цінними паперами, що здійснюється регулярно за попередньо встановленими цінами. Через фондову біржу мобілізуються кошти для довгострокових інвестицій в економіку та для фінансування державних програм. На фондовій біржі здійснюється купівля-продаж акцій та облігацій акціонерних

компаній та облігацій державних позик. Під час купівлі-продажу встановлюється курс цінних паперів, що обертаються на біржі.

Біржовий курс, *birža kurs birža hümmet* – ціна, за якою нині продаються та купуються на біржі акції та інші цінні папери чи товари.

Бланк, *blank resmıkagyz* – 1) незаповнений макет документа; 2) аркуш паперу з надрукованою назвою установи, організації, призначений для подальшого заповнення текстом.

Блокування, *gabata* – заморожування рахунків, чеків, валюти, позбавлення органами державної влади власників рахунків, чеків, валюти права вільно розпоряджатися своїми коштами у зв'язку з рішенням судових органів, застосуванням економічних санкцій, уведенням обмежень на використання цих коштів.

Бойкот, *boýkot* – метод економічної боротьби, що полягає в повному чи частковому припиненні торгових та інших економічних відносин, відмові від закупівлі певних товарів.

Бонд, *bond* – такий стан товару, коли він ще не оплачений провізним митом.

Бони, *bonlar* – 1) кредитні документи, які дають тримачеві право одержання у визначений строк певної грошової суми; 2) тимчасові паперові гроші, які вийшли з обігу і стали предметом колекціонування, вивчення; 3) паперові грошові знаки малого номіналу, що тимчасово випускаються в обіг для забезпечення потреби в розмінних грошах.

Бонус, *pul baýragy* – 1) премія, додаткова винагорода; 2) додаткова цінова знижка, що надається продавцем за умовами угоди чи постійним покупцям.

Борг, *bergy, karz, nesýe, algy* – грошова сума, що підлягає поверненню.

Боржник, *bergili, bergidar, borçly* – фізична чи юридична особа, що має борг.

Боргове зобов'язання, *bergidar, bergidarluk* – документальне підтвердження факту одержання грошей у борг і підтвердження обов'язків їхнього повернення.

Боргова розписка, *bergidar dil haty* – документ, що підтверджує факт позики, у якому вказується сума позики та граничний термін її повернення. Після закінчення цього терміну позикодавець може порушити справу про примусове стягнення боргу. Боргові розписки, не оформлені відповідно до встановлених правил, не мають сили боргового зобов'язання.

Брендинг, *brending* – маркетингова діяльність з метою створення довгострокової переваги товару певної фірми; реалізується в процесі впливу на споживача товарного знака, упакування, рекламних звертань, що виділяють товар серед конкурентів і створюють його образ.

Брокер, *broker dellal* – офіційний посередник в укладанні угод на біржі, який забезпечує реалізацію угоди купівлі-продажу між продавцем та покупцем.

Брокер-дилер, *dellal söwdagär* – юридична або фізична особа, що здійснює посередницькі торговельні операції від свого імені та за свій рахунок.

Брутто-дохід, *brutto girdeji* – 1) дохід за вкладеннями у цінні папери чи нерухомість, обчислений до сплати податків; 2) валовий дохід без урахування витрат.

Брутто-прибуток, *brutto gazanç* – вартість продажів за вирахуванням витрат виробництва, обчислена до сплати податків.

Бухгалтерія, *buhgalteriýa, hasaphana* – 1) ведення книг і відомостей обліку коштів і матеріальних цінностей із дотриманням визначених правил і форм документації, фіксація фінансових і матеріальних ресурсів, їхнього надходження і рухів за допомогою занесення відповідних відомостей у бухгалтерські рахунки; 2) спеціальний відділ підприємства, фірми, що відає бухгалтерськими операціями, у тому числі нарахуванням заробітної плати.

Бухгалтерський облік, *buhgalteriýa hasabaty* – система обліку ресурсів і результатів фінансової і господарської діяльності підприємств, фірм, проведена за прийнятими правилами з використанням установлених форм документів. Одним із основних завдань бухгалтерського обліку є складання бухгалтерських балансів.

Бухгалтерські книги, *buhgalteriýa depderleri* – офіційні документи, у яких відбивають статті балансу, товари, що купуються і продаються, джерела доходів і витрат, а також посадові оклади.

Бюджет, *büdjjet* – грошове вираження збалансованого розпису доходів і видатків держави, адміністративно-територіальної одиниці, підприємства, установи за певний період.

Бюджетний рік, *büdjjet ýyly* – встановлений законодавством річний строк складання, затвердження та виконання державного бюджету.

Бюро, *býuro, edara* – 1) колегіальний орган, група осіб, які обираються або призначаються для керівної роботи в будь-якій організації,

закладі; 2) канцелярія, контора, відділ, установа; 3) керівний орган установи.

Бюро експертне, ekspert büyuro – структурний підрозділ біржі, що проводить технічну чи спеціалізовану експертизу товарів, оголошених до торгів.

В

Вакансія, wakansiya, boş wezipe – наявність незайнятого робочого місця, посади, на яку може бути прийнятий новий працівник.

Валова продукція, jemi önüm – показник, який характеризує обсяг продукції в тій або іншій галузі у вартісному (грошовому) виразі. Розраховується у валових та поточних цінах. Показник валової продукції використовується при окресленні розмірів і темпів зростання загального обсягу виробництва країни, галузі, підприємства тощо.

Валовий внутрішній продукт (ВВП), jemi içerki önüm – узагальнений економічний показник; виражає сукупну вартість кінцевих товарів та послуг, створених усередині країни, в ринкових цінах. Розраховується трьома методами: 1) за доходами: складаються доходи приватних осіб, акціонерних товариств та приватних підприємств, а також доходи держави від підприємницької діяльності; 2) за видатками: складаються видатки на особисте споживання, на державні закупки (державне споживання), на капіталовкладення та сальдо внутрішньої торгівлі; 3) метод доданої вартості (виробничий метод): складається вартість умовно чистої продукції всіх сфер економіки.

Валовий дохід, tutuş girdeji – обчислений у грошовому вираженні сумарний річний дохід підприємства, фірми, отриманий у результаті виробництва і продажу продукції, товарів, послуг. Визначається як різниця між грошовим виторгом від продажу товару і матеріальних витрат на його виробництво. Дорівнює сумі заробітної плати й чистого доходу.

Валовий національний продукт (ВНП), jemi milli içerki önüm – макроекономічний показник економічної статистики, який відбиває сумарну вартість товарів та послуг (у цінах реалізації), що надходять у розпорядження даної країни за певний проміжок часу.

Валюта, walýuta pul – 1) платіжний засіб (грошова одиниця) певної держави; 2) грошові чеки іноземних держав; 3) міжнародні грошові одиниці.

Валютний дефіцит, walýuta zyýan – нестача валютних резервів держави для забезпечення регулювання валютного ринку та здійснення розрахунків і платежів.

Валютний коефіцієнт, walýuta koeffisiýent – курсове валютне співвідношення, використовуване при перерахунках цін і грошових сум з однієї валюти в іншу, одна з форм курсу іноземних валют.

Валютний курс, walýuta kursy – ціна грошової одиниці однієї країни, виражена у грошових одиницях іншої країни.

Валютні операції, walýuta operasiýasy – операції, пов'язані з купівлею-продажем іноземної валюти, використанням іноземної валюти як засобу платежу, використанням національної валюти при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, ввозом з-за кордону і вивозом за кордон, пересиланням валютних цінностей.

Валютні резерви, walýuta rezerwler – централізовані запаси золота та іноземної валюти, що містяться в центральних банках і валютно-фінансових органах країни. До складу валютних резервів входять якісно різні елементи: резервні валюти, резервна позиція країни у Міжнародному валютному фонді. В умовах "плаваючих курсів" валютні резерви є одним із основних інструментів підтримання валютного курсу.

Вартість, gummat, baha, nyrh – виражена в грошових одиницях ціна товару чи послуги, що може істотно коливатися під впливом пропозиції товару чи послуги на ринку та величини платоспроможного попиту на них.

Вартість додана, gosmaça gummat – частина вартості товару у вигляді чистого прибутку від господарської діяльності. Слугує одним із джерел утворення національного доходу. Величина створюваної додаткової вартості на підприємстві залежить від його технічного рівня, від економіки в цілому.

Вартість обмінна, alyş-çalyş gummat – кількісне співвідношення, у якому обмінюються товари як споживчі вартості. В обмінній вартості себе виявляє вартість товару.

Вартість споживча, harydyň isleg ödän bilijilik ukyby maty – властивість, здатність товару задовольняти ті чи інші потреби людей або як предмет особистого споживання, або як засіб виробництва.

Вексель, weksel, töleg hat – цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання боржника (векселедавця) сплатити у певний термін зазначену суму грошей власникові векселя (векселетримачеві).

Велика сімка, *uly ýedilik* – група із семи найбільших індустріальних країн (США, Японія, Німеччина, Франція, Велика Британія, Канада, Італія), що проводять регулярні зустрічі для обговорення світових економічних проблем.

Величина попиту, *isleg ululygy* – кількість товару чи послуг певного виду, що покупець бажає купити за даною ціною протягом певного періоду часу. Величина попиту залежить від доходів покупців, цін на товари і послуги, очікувань покупців, їхніх смаків та пріоритетів.

Величина пропозиції, *teklip ululygy* – кількість товару чи послуг певного виду, запропонована до продажу на ринку за конкретною ціною протягом певного періоду часу. Величина пропозиції залежить від цін на товари та послуги, витрат виробництва, від розміру податків.

Верифікація, *dogrulygyny* – перевірка документів, розрахунків тощо.

Взаємні розрахунки, *birek-birege hasabat* – спосіб здійснення розрахунків між підприємствами, організаціями, фірмами, кожен із яких має здійснити платежі тому, кому заборгував, тобто взаємне погашення боргів без перерахування коштів.

Взаємозалік, *birek-birege hasaplama* – 1) спосіб безготівкових розрахунків між підприємствами у вигляді заліку взаємних вимог при поставці товарів чи наданні послуг один одному; 2) схема розрахунків за податками підприємств із бюджетом, за якою підприємство звільняється від частини податкових платежів і на ту ж суму не одержує запланованих державних субсидій.

Вивіз капіталу, *daşary ýurda maya ukarma* – розміщення капіталу за кордоном з метою отримання прибутку від підприємницької діяльності приватними корпораціями або державою. Може здійснюватися як у підприємницькій формі, так і у вигляді позикового капіталу.

Вивільнення ресурсів, *syrtma baýlyklar* – зменшення витрат економічних ресурсів, унаслідок чого частина їх вивільняється й може бути використана на інші цілі.

Вивільнення робочої сили, *syrtma güýjüni* – зменшення чисельності працівників, унаслідок чого частина їх вивільняється від роботи.

Вигода, *girdeji, haýyr* – доходи, прибуток; можливості отримання доходу, прибутку.

Виробництво, *önümçilik* – процес створення матеріальних благ, необхідних для існування й розвитку людського суспільства, що розвивається відповідно до дії об'єктивних економічних законів. Виробництво

передбачає три необхідні елементи: працю людини, предмети праці і засоби праці, насамперед, знаряддя. Засоби праці та предмети праці є засобами виробництва. Засоби виробництва і люди з їхнім виробничим досвідом та знаннями в сукупності складають продуктивні сили суспільства.

Виробничий цикл, *önümçilik sikli* – період перебування предметів праці у виробничому процесі – від першої виробничої операції до одержання готової продукції.

Виробничі відносини, *önümçilik gatnaşyklary* – суспільні відносини між людьми, що виникають у процесі матеріального виробництва. Тип виробничих відносин зумовлюється формами власності на засоби виробництва. Виробничі відносини є формою розвитку продуктивних сил і разом з ними виступають як дві сторони кожного способу виробництва, а також економічним базисом суспільства, на якому виростає суспільна надбудова.

Вислуга років, *kör wagt* – кількість років трудової діяльності, що дає право на одержання пенсії, підвищення заробітної плати, надання пільг.

Виторг, *gazanmak* – кошти, отримані (виручені) підприємством, фірмою, підприємцем від продажу товарів і надання послуг. Розрізняють виторг від реалізації продукції, виторг від реалізації основних засобів, торговий виторг.

Витрати, *çykdaýy, harç* – економічний показник роботи підприємства, фірми тощо, який характеризує суму витрат, понесених у процесі господарчої діяльності. Від витрат залежить прибуток і рентабельність підприємства. Економія витрат є одним із критеріїв підвищення ефективності діяльності підприємства.

Витрати виробництва, *çykdaýy önümçilik* – сукупні витрати, пов'язані з виробництвом продукції (наданням виробничих послуг). У бухгалтерській та статистичній звітності витрати виробництва відбиваються у вигляді собівартості. Включають матеріальні витрати, амортизаційні відрахування, видатки на оплату праці, проценти на короткострокові кредити тощо.

Вихідна допомога, *işden boşadylanda berilýän kömek puly* – одноразова грошова виплата особам, звільненим з роботи не з їхньої вини.

Відомість, *wedomost, sanawnama* – обліковий документ, складений у вигляді списку, обліковий реєстр.

Відомство, *wedomstwo, edara* – центральний орган державного управління у вигляді комітету, комісії, інспекції, головного управління при

уряді, що поряд із міністерствами здійснює управління окремими сферами діяльності, сукупністю організацій, установ, підприємств.

Відрахування, goýberilen pullar – різноманітні виплати, що здійснює підприємство, фірма. Відрахування підприємств в основному вилучаються з їхніх доходів і надходять у державний і місцевий бюджети, позабюджетні фонди. До відрахувань належать: амортизаційні відрахування, відрахування з прибутку в резервний фонд (залишаються в розпорядженні підприємств), відрахування на соціальне страхування, податкові платежі в позабюджетні фонди і бюджет.

Відчуження, döwlet haýryna alma, edara haýryna alma – передача землі, майна, що належать одній особі, у власність іншій особі. Відчуження здійснюється головним чином із волі первинного власника на підставі договору з набувачем майна або на підставі рішення суду в примусовому порядку (конфіскація). Відчуження може бути платним або безоплатним, у формі дарування іншій особі.

Відшкодування витрат, çykdaýylaryň ýerini doldurma – компенсація витрат у натуральній або грошовій формі особі, що зазнала втрат.

Віза, wiza – письмова оцінка в документі, що є резолюцією, вказівкою виконавцям чи дозволом на певні дії, які потребують такого дозволу. Наприклад, для в'їзду і виїзду з країни в ряді випадків необхідно одержати візу державних органів, що відають цими питаннями.

Вільна економічна зона, асык уkdysady zona – частина території, виділена із загального державного митного кордону, яка має повну свободу щодо вирішення господарських питань, особливий режим управління та пільгові умови діяльності для місцевих підприємств та іноземних фірм.

Вільна митна зона, асык gümrük zona – територія, на яку товари допускаються без митного контролю і без сплати митних зборів.

Вклад, goýma – банківський депозит, кошти, внесені на зберігання в банк чи іншу фінансову установу. Особа, яка зробила внесок, є вкладником. Існують іменні внески та внески на пред'явника. Внеском на пред'явника має право скористатися будь-яка особа, яка пред'явила документ, що засвідчує вкладення коштів. Внески до запитання, безстрокові вносяться без указівки терміну зберігання, а строкові внески – на певний строк.

Власник, eýesi – фізична чи юридична особа, що володіє речами, майном, цінностями, благами.

Власність інтелектуальна, intellektual eýeçilik – виняткові права на використання з комерційною метою продуктів творчої діяльності

(літературних, художніх, наукових творів, винаходів, промислових зразків, товарних знаків тощо).

Внесок, *töleme, pul, geçirme, gataç* – гроші, цінності, передані юридичною або фізичною особою до благодійних, екологічних фондів громадських чи міжнародних організацій, а також на певні конкретні потреби.

Внутрішні операції, *içerki operasiyalary* – операції між підрозділами однієї організації, компанії, пов'язані з розподілом, передачею коштів.

Внутрішній державний борг, *içerki döwlet bergi* – внутрішня заборгованість держави організаціям, підприємствам і населенню, що утворилась у зв'язку із залученням їхніх засобів для виконання державних програм і замовлень, випуском у обіг паперових грошей, державних облігацій та інших державних цінних паперів, а також унаслідок наявності внесків населення в державних банках.

Внутрішній обіг, *içerki haýur* – обчислений у грошовому вираженні річний обіг матеріальних ресурсів і коштів усередині підприємства, фірми.

Внутрішня позаика, *içerki ssuda* – боргове зобов'язання, як правило, державне, за облігаціями, випущеними на внутрішній ринок.

Вотум, *wotum* – рішення, що приймається голосуванням. Вотум довіри або вотум недовіри – вираження парламентом шляхом голосування схвалення або несхвалення діяльності уряду.

Всесвітня торгова організація (ВТО), *bütindünýa söwda gurama* – утворена 1994 року міжнародна організація, що регулює світову торгівлю. Виникла після реорганізації Генеральної угоди з тарифів та торгівлі. Мета ВТО – вироблення антидемпінгових заходів, зниження митних бар'єрів, сприяння розвитку міжнародної торгівлі. Штаб-квартира ВТО розташована в Женеві.

Г

Галузь, *pudak, şaha* – окрема сфера діяльності, науки, знань, виробництва.

Галузі промисловості, *senegat pudagy* – окремі частини промислового виробництва: енергетика, машинобудування, легка промисловість тощо.

Гамбурзька методика, *gamburg usuly* – гамбурзький метод нарахування відсотків за поточними банківськими рахунками – відсоткова шкала. Гамбурзький метод забезпечує чіткість і однозначність і, зокрема, не припускає зміни умов договору і значень відсотків.

Гарант, *garant* – поручитель; юридична або фізична особа, держава, що дає гарантію (виступає запорукою) у чомусь.

Гарантія, *garantiya, girew, kepile, kepinama* – передбачене законом чи окремою угодою зобов'язання, згідно з яким юридична або фізична особа відповідає повністю або частково перед кредиторами в разі невиконання боржником своїх зобов'язань.

Генеральний директор, *baş direktor* – директор великої фірми, заступники якого виступають у ролі керівників окремих підрозділів чи напрямів діяльності фірми.

Гербова марка, *gerbi marka* – спеціальна марка, що випускається і продається державою, пред'явлення якої потрібне при поданні певного роду заяв в адміністративні та судові органи. За допомогою таких марок держава стягує гербовий збір із громадян та організацій, що подають заяви, порушують судові справи.

Гербовий папір, *gerbi kagys* – спеціальний папір особливої якості, призначений для написання на ньому актів, документів, договорів, векселів із метою кращої схоронності і запобігання підробок. Є одним із видів гербових знаків.

Гербовий збір, *gerb yugumu* – кошти, стягнуті державою у вигляді податку на документи, оформлення яких необхідне для здійснення ряду операцій, угод (реєстрація фірми, збільшення акціонерного капіталу, передача цінних паперів, оформлення опіки тощо).

Гербовий знак, *gerb belgisi* – особливі знаки на папері, спеціальні паперові бланки. Гербові знаки потрібні для складання фінансових і комерційних документів – договорів, векселів, чеків.

Головна книга, *esasy depderi* – центральний, основний бухгалтерський зведений документ, у якому представлені підсумкові дані з приватних бухгалтерських звітів та рахунків.

Головний бухгалтер, *baş buhgalter* – керівник бухгалтерії, посадова особа, що забезпечує організацію бухгалтерського обліку компанії, підприємства і несе відповідальність за бухгалтерські операції.

Гра на біржі, *birja spekulyasiyasi bilen meşgul bolmak* – проведення спекулятивних операцій на біржі за допомогою вдалої скупки та продажу цінних паперів та інших об'єктів біржової торгівлі з метою одержання прибутку. Найпростіша гра полягає у використанні різниці котирувань і курсів на різних ринках. Більш складна гра полягає в передбаченні зміни курсів і котирувань у майбутньому і завчасному скуповуванні та продажі біржових товарів на вигідних засадах.

Гривня, *gruwnya* – 1) вагова, лічильна і монетна одиниця Київської Русі; 2) грошова одиниця Української Народної Республіки (1918 – 1920 рр.); 3) національна валюта незалежної України, введена в обіг 2 вересня 1996 р.

Гриф, *grif* – 1) штемпельний відбиток власноручного підпису посадової особи на паперах другорядного значення; 2) напис на виданнях або документах, що передбачає особливий порядок користування ними.

Гроші, *pul* – економічна категорія, що означає специфічний товар, який виконує у суспільстві роль загального еквівалента під час обміну товарів.

Гроші електронні, *elektron pul* – умовна назва грошових засобів, які використовуються їх власниками в електронній системі банківських послуг.

Грошова база, *pul baza* – частина пропозиції грошей у країні, що перебуває під контролем центрального банку.

Грошова одиниця, *pul birligi* – законодавчо встановлений у країні грошовий знак, основний елемент грошової системи країни, що є одиницею грошового виміру.

Грошова рента, *pul rentasy* – дохід із землі, який регулярно отримує власник за тимчасове надання цієї землі.

Грошова реформа, *pul reformasy* – глибоке перетворення грошової системи країни, проведене державою у зв'язку з розладом грошового обігу і з метою зміцнення національної валюти, стабілізації грошової одиниці. Основні види грошових реформ: повна чи часткова заміна грошових знаків із випуском грошей нового зразка при збереженні їхньої номінальної вартості; деномінація у вигляді укрупнення грошових знаків з одночасною їхньою заміною чи навіть зі зміною грошової одиниці; одноразова девальвація чи ревальвація грошової одиниці.

Грошова система, *pul sistemasy* – 1) історично сформована форма організації грошового обігу в країні; 2) грошові знаки країни, грошові одиниці, правила емісії і форми обігу грошей, грошові відносини, законодавчо встановлені в країні.

Грошовий капітал, *pul kapital* – капітал у грошовій формі, у вигляді коштів. Утворення грошового капіталу звичайно передуює створенню на його основі фізичного капіталу, засобів виробництва, що здобуваються за рахунок грошового капіталу та складників продуктивного та товарного капіталів.

Грошовий переказ, *üsti bilen iberilen pul* – письмове або телеграфне розпорядження відправника грошей про їхню виплату особі, зазначеній у переказі. Грошовий переказ здійснюють кредитні та поштові установи.

Грошові знаки, *pul belgileri* – форми представлення грошей, види грошей, що беруть участь у обігу. Номінали грошових знаків установлюються таким чином, щоб раціонально забезпечити розрахунки готівкою, платежі. В інфляційній ситуації випускаються грошові знаки більш великих номіналів. В Україні грошові знаки представлені у вигляді паперових знаків і розмінної монети.

Група фінансово-промислова, *maliye-senekat grupp* – зареєстрована на федеральному рівні група юридично незалежних підприємств, фінансових та інвестиційних інститутів, об'єднання матеріальних ресурсів і капіталу. Головною організацією може бути як юридична структура, так і банк або фінансова компанія.

Гуманітарна допомога, *gumanitar kömek* – безоплатна матеріальна допомога, що робиться з гуманітарних міркувань, виходячи з почуття жалю, турботи про ближніх.

Д

Данина, *salgyt* – примусове вилучення засобів, натуральний чи грошовий побір, що стягувався з переможеного народу, а також прями податки, що збираються з населення.

Дарування, *sytag berme sowgat etme* – безоплатне передавання матеріальних цінностей особою, якій вони належать, у власність іншій особі. Коштовні дарування мають оформлятися документально в нотаріальній конторі за допомогою складання юридичного документа – дарчої.

Дато-вексель, *dato-weksel* – вексель, у якому строк платежу вказано не прямо, а через деякий час після дня оформлення.

Дебет, *debet* – ліва сторона бухгалтерських рахунків, яка слугує для відображення господарських операцій методом подвійного запису.

Дебіт, *debit* – кількість нафти, газу, води, що дається джерелом за одиницю часу.

Дебітор, *debitor, bergili, bergidar* – юридична чи фізична особа, що має документально зафіксовану в бухгалтерських відомостях фінансову заборгованість певному підприємству, організації, установі.

Дебіторська заборгованість, debitorlyk bergi – сума підтверджених боргів, що належать організації, установі або підприємству від юридичних чи фізичних осіб у результаті господарських відносин з ними.

Девальвація, dewalwasiya, hümmetsizlenmek – зниження офіційного курсу національної валюти щодо валют інших країн.

Девіація, dewiasiya – раптове, непередбачуване відхилення курсу цінних паперів, цін біржових товарів під впливом форс-мажорних обставин.

Дезінфляція, dezinflasiya – зниження темпів інфляції або повне її припинення.

Декларація, deklarasiya – заява, документ, який проголошує певні положення, принципи або в якому викладено певну інформацію. Декларація буває: 1) податкова – про розміри доходів та майна юридичних і фізичних осіб; 2) митна – відомості про мита власника (розпорядника) товарів, що підлягають оподаткуванню; 3) політична (правова) – від імені держави, де проголошено основні принципи державної і політичної влади.

Декретні гроші, dekret pul – грошові знаки, введені як гроші декретом органів влади, постановою уряду. Справжня цінність, купівельна спроможність декретних грошей визначається не тільки величиною, зазначеною на грошовому знаку, а й рівнем цін, кількістю товарів, яку можна купити на цю суму грошей.

Демаркетинг, demarketing – вид маркетингу, спрямований на зменшення попиту на товари або послуги, який не можна задовольнити через недостатній рівень виробничих можливостей, обмеженість товарних ресурсів. Для зменшення попиту можуть бути використані такі прийоми, як: підвищення цін на товари або послуги, відмова від реклами та стимулювання тощо.

Демпінг, demping – продаж товарів на ринках інших країн за цінами, нижчими за витрати виробництва з метою отримання конкурентних переваг в експорті на певний ринок.

Депозит, depozit, goyum – 1) кошти, цінні папери, віддані до банку на зберігання; 2) початкова сплата за товар чи послугу; 3) запис у банківських книгах, що підтверджує певну вимогу клієнта до банку; 4) внески до митниці як забезпечення сплати мита.

Депозитні операції, goyum amallary – операції кредитних установ, банків із залучення коштів у вигляді внесків і розміщення цих внесків, тобто кредитування коштів за рахунок отриманих депозитів.

Депозитні ресурси, *goýum baýlyklar* – кошти, розташовувані в банках для зберігання і використання з умовою наступної виплати відсотків вкладникам.

Депонент, *deponent* – 1) фізична чи юридична особа, що має певну суму грошей, не виплачену їй через якусь причину підприємством чи організацією у визначений термін і відкладену для подальшої виплати; 2) власник депозиту.

Державна власність, *döwlet eýeçiligi* – одна з форм власності, суб'єктами-розпорядниками якої є органи державної влади федерації та її суб'єктів, а об'єктом власності можуть бути земля, природні ресурси, основні засоби, споруди, матеріальні ресурси, фінанси, коштовності, інформація, культурні та духовні цінності.

Державна допомога, *döwlet kömek* – допомога, що виплачується за рахунок коштів державного бюджету або з фондів державного соціального страхування.

Дефіцит, *defisit, zyýan* – нестача певного ресурсу, зокрема споживчого, в мікроекономіці; перевищення витрат над доходами.

Децентралізація, *desentralizasiýa* – 1) знищення, скасування або ослаблення централізації; 2) система управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоврядування; розширення прав низових органів управління.

Дивіденд, *diwidend, paý peýda* – 1) частина прибутку акціонерного товариства, котра щорічно розподіляється серед акціонерів після сплати податків, різних відрахувань; 2) доходи, які отримуються суб'єктом оподаткування за корпоративними правами у вигляді частини прибутку юридичної особи.

Дієздатність, *hukuklylyk* – здатність особи виконувати дії, які дають підставу наділяти її правами і покладати на неї відповідальність, обов'язки. Звичайно здобувається після досягнення особою повноліття.

Дилер, *diler* – особа, що займається перепродажем товарів, цінних паперів і валют.

Дисконт, *diskont* – 1) облік векселів; купівля векселів до закінчення терміну їх оплати; 2) знижка, процент, що беруть банки під час обліку векселів; обліковий процент; 3) у валютних угодах – знижка з курсу валюти у строкових готівкових операціях; 4) різниця між номінальною вартістю цінних паперів та їх біржовим курсом, якщо останній є нижчим за вартість; 5) різниця між цінами на один і той же товар; 6) різниця між форвардним курсом і курсом негайної поставки валюти.

Диспропорція, *disproporsiya, proporsilyaszlyk* – порушення домовленості, відповідності взаємозалежних економічних процесів і показників, що характеризують функціонування і розвиток окремих галузей і виробництв, перебігу стадій відтворювального циклу.

Диференціальна рента, *differensial nyrh* – 1) додатковий дохід, одержуваний за рахунок використання вигідних ресурсів, від яких можлива більша віддача; 2) форма земельної ренти у вигляді додаткового доходу, одержуваного землевласником за рахунок більшої родючості землі на його ділянці.

Довідка, *sprawka, kepilnama, güwänama* – інформаційний документ, який містить опис та підтвердження певних подій, засвідчення біографічних або юридичних фактів, підтвердження діяльності фізичних та юридичних осіб.

Договір, *şertnama, ylalaşyk* – згода двох чи кількох осіб, спрямована на встановлення, зміни чи припинення прав або обов'язків цих осіб.

Додана вартість, *gosmaça gummat* – частина вартості товарів, послуг, прирощена безпосередньо на даному підприємстві, даній фірмі. Визначається як різниця між виторгом від продажу продукції, товарів, послуг, здійснених фірмою, і її витратами на закупівлю матеріалів, напівфабрикатів, послуг.

Документ *dokument, resminama, nama* – 1) діловий папір, що юридично підтверджує певні права його власників, фіксує та засвідчує якісь факти, події; 2) інформація, зведення, дані, зафіксовані на матеріальному носії (папері, фотоплівці, магнітному диску), що мають офіційний характер і підлягають наступній обробці і передачі адресату.

Доручення, *уnanç haty* – документ, за яким доручитель уповноважує свого представника здійснювати від імені доручителя певні дії.

Дотація, *dotasiya, ýardamlyk* – 1) сума коштів, що виділяється з державного бюджету підприємствам, у яких витрати на виробництво та реалізацію продукції не покриваються отримуваними доходами, а також на підтримання відносно низьких роздрібних цін на окремі товари для населення; 2) фіксована грошова допомога, що за певних умов на безповоротній основі надається державним бюджетом місцевим бюджетам; 3) матеріальна допомога, доплата.

Дохід, *girdeji* – 1) різниця між виторгом від реалізації продукції, робіт чи послуг і вартістю матеріальних витрат на виробництво і збут цієї продукції; 2) гроші чи матеріальні цінності, одержані від виробничої, комерційної, посередницької чи іншої діяльності (виторг).

Дохід валовий, *tutuş girdeji* – сукупний грошовий виторг підприємства, одержуваний від діяльності основного, допоміжних, обслуговуючих виробництв підприємства та від реалізації додаткових послуг.

Е

Еквівалент, *ekwiwalent, deň dereje, taý* – 1) товар, вартість якого відповідає вартості іншого товару; 2) товар, яким виражено вартість іншого товару.

Економіка, *ykdyýet* – 1) сукупність суспільно-виробничих відносин; 2) господарське життя, стан господарства; структура і фінансово-матеріальний стан певної галузі господарської діяльності; 3) наукова дисципліна.

Експансія, *ekspansiýa* – загарбання сильними державами та монополістичними об'єднаннями чужих територій, ринків, джерел сировини; економічне і політичне поневолення інших країн.

Експедитор, *ekspeditor* – посадова особа, обов'язком якої є відправлення або супроводження товарів, кореспонденції тощо.

Експорт, *eksport* – продаж товарів чужоземним суб'єктам господарської діяльності та вивезення товарів через митний кордон держави.

Екстенсивний, *ekstensiw* – пов'язаний із кількісною, а не якісною зміною, зі збільшенням, розвитком.

Ембарго, *embargo, gadaganlyk* – накладання державою заборони (арешту) на ввезення іншими державами чи вивезення золота, чужоземної валюти, окремих товарів.

Емісія, *emissiýa* – випуск в обіг грошей у готівковій і безготівковій формах.

Є

Євро, *yewro* – єдина колективна валюта і грошова одиниця в європейській валютній системі.

Євродолари, *yewrodollarlar* – тимчасово вільні кошти в доларах США, вміщені організаціями та особами у європейських банках і використовувані цими банками для надання кредитів

Європейський союз (ЄС), *yewropa souýz* – міждержавне об'єднання, що поєднує в собі риси міжнародної організації і федеративної держави; виникло на базі Європейського співтовариства. Договір про ЄС, підписаний 1992 р. у Маастрихті (Нідерланди) главами держав і урядів

12 країн, набрав сил з листопада 1993 р. Це найбільш розвинена форма економічної та політичної інтеграції в Європі. Найважливішою економічною метою ЄС є утворення тісного союзу народів Європи, сприяння збалансованому і тривалому економічному прогресу за допомогою створення простору без внутрішніх кордонів; посилення економічної та соціальної взаємодії; утворення економічного та валютного союзу на базі єдиної валюти – євро. Органами ЄС є Європейська рада, Європейський парламент, Європейська комісія, Європейський суд.

Єдина тарифна сітка, *tarif setkasy* – система диференціації оплати праці залежно від кваліфікації працівника і характеру виконуваних робіт, обов'язкова для всіх організацій України, що перебувають на бюджетному фінансуванні.

Ж

Женевські конвенції, *ženewa konwensiýasy* – міжнародні угоди, що регламентують правила вексельного і чекового обігу, порядок використання векселів і чеків у платіжному обігу, укладені на конференціях у Женеві 1930 і 1931 років. Забезпечили уніфікацію правил застосування векселів і чеків, спростивши їхній міжнародний обіг.

Жиро, *jiro, weksele* – 1) вид безготівкових розрахунків, що здійснюються за допомогою розрахункових чеків; 2) передавальний запис у векселі, чеку; те саме, що індосамент.

Житлове господарство, *ýaşayıuş hojalyk* – сфера економіки, частина господарства країни, що забезпечує утримання у належному стані, функціонування житлового фонду, тобто сукупності житлових і допоміжних приміщень.

З

Заборгованість дебіторська, *debitorlyk bergi* – сума боргів, що винні підприємству юридичні та фізичні особи – дебітори. Наявність дебіторської заборгованості свідчить про іммобілізацію коштів з обігу підприємства, тому її своєчасне повернення – важлива умова забезпечення стійкого стану підприємства. Дебіторська заборгованість виникає з вини покупців та замовників, до неї належить заборгованість за відвантажені товари та виконані роботи.

Заборгованість кредиторська, *kreditorlik bergi* – сума боргів кредиторам, залучення чужих коштів до свого обігу. Наявність значної

суми кредиторської заборгованості свідчить про складний фінансовий стан підприємства.

Завдаток, *ujundan geçirilyän pul* – певна погоджена сторонами сума грошей, яку одна зі сторін угоди передає іншій стороні у рахунок договірних платежів.

Закон, *kanun* – загальнообов'язковий акт, що відображає істотні, загальні, необхідні, повторювані для даної галузі відносини між явищами об'єктивної дійсності. Закони внутрішньо притаманні предметам і явищам і виступають як принцип їхньої організації та функціонування.

Законодавство, *kanun çukaryjlyk, kanun düzmeclik* – 1) основний вид діяльності законодавчих органів, розробка і прийняття державних законів; 2) сукупність чинних у країні законів, що регулюють суспільні, економічні, цивільні відносини (наприклад, цивільне законодавство, кримінальне законодавство).

Закупівля, *satyn alma* – придбання товарів за кордоном чи всередині країни великими партіями, у великій кількості. Закупівлі, проведені державними органами, називаються державними (наприклад, закупівлі зерна).

Залік, *hasaplama* – скасування в межах рівних сум взаємних грошових зобов'язань між двома чи кількома юридичним або фізичними особами.

Замовлення, *zakaz, sargama, sargyt* – доручення фізичній чи юридичній особі щось зробити, виготовити щось, надати послуги.

Замовник, *zakazçy, muşderi* – фізична чи юридична особа, що звернулася із замовленням до іншої особи – виготовлювача, продавця, постачальника товарів і послуг. Як замовники можуть виступати уряд, державні органи, установи, організації, підприємства, громадяни.

Заповіт, *wesýetnamá* – складене відповідно до чинного законодавства і за визначеною формою, нотаріально завірене письмове розпорядження власника майна, цінностей, грошових внесків про те, у чие володіння має бути передана його власність після смерті. Заповідач може скасовувати раніше складений заповіт, замінити його на інший.

Заробітна плата, *zähmet haky* – грошова винагорода за працю; частина вартості створеного працююю продукту, доходу від його продажу, яка видається працівникові підприємством, установою, де він працює, чи іншим наймачем. Величина заробітної плати встановлюється або у вигляді посадового окладу, або за тарифною сіткою (ставкою), або відповідно до

контракту, але не може бути нижчою рівня встановленої законом мінімальної заробітної плати. Верхня межа заробітної плати в умовах економіки ринкового типу звичайно не обмежується.

Застава, *pul girewi* – спосіб забезпечення боргових зобов'язань, що передбачає передавання кредиторів майнових чи інших цінностей позичальника.

Заява, *arza* – повідомлення офіційного характеру, у якому міститься певне прохання чи ствердження.

Звіт, *hasabat, habar* – офіційний документ, що відбиває рух матеріальних та фінансових засобів, виконання плану підприємства за визначений період.

Звіт фінансовий, *maliye hasabaty* – звіт, що містить показники результатів господарсько-фінансової діяльності підприємства за попередній календарний рік.

Зовнішній ринок, *daşky bazar* – сфера товарного обміну, що виходить за національні межі.

Зовнішня політика, *daşary syýasat* – політика, що проводиться урядом країни у сфері міжнародних відносин, експорту й імпорту, митних правил і тарифів, залучення іноземного капіталу та вивозу капіталу за кордон, зовнішніх позик, надання економічної допомоги іншим країнам, здійснення спільних економічних проектів.

Золотий запас, *altyn zapasy* – централізований резервний фонд золота в злитках і монетах, що перебуває в розпорядженні центрального банку чи казначейства країни. У 2000 році золотий запас США перевищував 8 тис. тонн, золотий запас Російської федерації становив приблизно 1,5 тис. тонн.

Зона доларова, *dollar zona* – угруповання країн Північної Америки, Латинської Америки, Тихого океану, де долар використовується на рівні з національною валютою.

I

Імідж, *imidž* – 1) поширене уявлення про характер того чи іншого об'єкта; 2) цілеспрямовано сформований образ-уявлення, який з допомогою асоціацій наділяє об'єкт (товар) додатковими цінностями і завдяки цьому сприяє більш емоційному його сприйманню.

Імпорт, *import* – 1) витрати окремих фірм та урядів певної країни на придбання товарів (послуг), вироблених в інших країнах; 2) закупівля

товарів і ввезення їх на територію країни-імпортера, включаючи закупівлю товарів, призначених для споживання установами та організаціями цієї країни, розташованими за її межами.

Інвестиції, *investirme* – довгострокові вкладення капіталу в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Інвестиції поділяються на державні та приватні; прямі та портфельні; послуги, житлове будівництво; витрати на виробництво, накопичення засобів виробництва та збільшення матеріальних запасів.

Індексація, *indeksasiya* – встановлення пропорційної залежності між змінами величин будь-яких показників.

Індексація вкладів, *indeksasiya goymalar* – зміна розміру відсоткової ставки, що виплачується вкладнику в умовах зміни загального рівня цін. Є одним із елементів захисту населення в кризових умовах економіки.

Інспекція, *inspeksiya* – спеціальний орган державного управління, що здійснює нагляд за дотриманням відповідних правил підприємствами, установами, організаціями, їх посадовими особами, а також громадянами. Уповноважена давати вказівки про усунення порушень і застосовувати примусові заходи до порушників.

Інфляція, *inflasiya* – процес знецінення паперових грошей, що супроводжується зростанням цін на товари і послуги.

К

Каботаж, *kabotaj* – перевезення товарів у межах однієї країни іноземними перевізниками.

Кадастр, *yazgu* – 1) спеціальний державний фінансовий орган, до функцій якого входить складання проекту держбюджету та управління його виконанням, контроль за державним боргом, а також емісія державних цінних паперів. Казначейство відстежує збір податків, мита та інших надходжень до бюджету, відкриває державні кредити та надає бюджетні кошти у відповідності із затвердженими асигнуваннями; 2) відділ фінансової компанії або банку, що спеціалізується на видачі короткострокових грошових позик.

Казначейство, *kaznaçeystwo* – державний фінансовий орган, що відає зберіганням та використанням коштів.

Калькуляція, *kalkulyasiya* – поданий у табличній формі бухгалтерський розрахунок витрат у грошовому вираженні на виробництво та збут

одиниці виробу або партії виробів, а також на здійснення робіт та послуг. Калькуляція є основою для визначення середніх витрат виробництва і встановлення собівартості продукції. Калькуляція може бути прогнозною, плановою, звітною, що складається за даними звітів.

Капітал, kapital – 1) сукупність ресурсів, що використовуються в бізнесі: акціонерний капітал, суспільний капітал, одноосібний капітал; 2) сума накопичених матеріальних благ, результат минулої (попередньої) і засіб для подальшої виробничої чи комерційної діяльності; 3) початкова сума коштів, що створює основу для бізнесу; 4) чиста вартість; 5) вартість – носій додаткової вартості; 6) гроші, велика сума грошей.

Капіталовкладення, kapital goýumlar – вклад інвестицій у відтворення основних фондів шляхом будівництва нових і реконструкції, розширення та технічного переозброєння діючих підприємств промисловості, сільського господарства та галузей невиробничої сфери.

Карточка, kartoteka – 1) сукупність, набір карток – носіїв інформації, об'єднаних, систематизованих і розміщених у будь-якому порядку (за алфавітом, хронологією, тематикою тощо); 2) розрахункові документи підприємств і організацій-платників, що зберігаються на особливому обліку в банку за місцем перебування платників у зв'язку з недотриманням термінів або правил оплати.

Каса, kassa, pul hana – 1) структурний підрозділ підприємства, організації чи установи, що виконує касові операції; 2) рахунок бухгалтерського обліку, де відображено надходження і видавання готівки; 3) готівка, що є у розпорядженні; 4) спеціально обладнане приміщення для приймання, зберігання і видачі грошей та інших цінностей.

Каско, kasko – страхування засобів транспорту (автомобілів, суден, літаків, тощо).

Квуманція, kwitansiya – письмове офіційне підтвердження за встановленою формою, що засвідчує одержання грошей, матеріальних цінностей чи документів.

Кворум, kworum – мінімальна кількість учасників, необхідна для того, щоб рішення, прийняті радою директорів або іншим подібним органом, вважалися юридично дійсними.

Квота, kwota, hat pay – 1) кількісний показник, що визначає частку у спільному виробництві, збуті, платежах кожного з учасників певної угоди; 2) податкова ставка, що припадає на певну одиницю оподаткування; 3) один із способів уведення кількісних обмежень імпорту з протекціоністською метою (імпортна квота); 4) частка кожного страховика, що бере

участь у страхуванні, коли один і той же об'єкт застраховано від одних і тих же небезпек у кількох страховиків, або частка кожного перестраховика, що бере участь у перестраховуванні.

Клієнт, *kliýent* – 1) постійний покупець або замовник, особа, що користується послугами кредитної установи; 2) особа чи фірма, що вдається до послуг посередників для укладання біржових угод.

Кліринг *kliring* – 1) взаємозалік платежів, система безготівкових розрахунків, коли грошові претензії (дебіторська заборгованість) учасників погашаються їхніми грошовими зобов'язаннями (кредиторська заборгованість) без використання реальних грошей; 2) форма міжнародних безготівкових розрахунків, коли заборгованість країн погашається шляхом взаємозаліку.

Кодекс, *kodeks, kanunlar ýygýndysy* – 1) єдиний систематизований законодавчий акт, у якому містяться норми права, що регулюють певну галузь суспільних відносин (наприклад, цивільний кодекс, кримінальний кодекс, кодекс законів про працю, податковий кодекс, земельний кодекс, водний кодекс, митний кодекс, бюджетний кодекс; 2) сукупність етичних норм, правил поведінки, що склалися в даному суспільстві (моральний кодекс); 3) збірник правил, інструкцій, що регулюють певну галузь діяльності.

Комісія, *komissiýa* – 1) укладання угоди особою (комісіонером) від свого імені але за рахунок і за дорученням іншої особи (комітента); 2) плата за здійснення цієї операції; 3) плата комерційному банку за проведення операцій за дорученням і за рахунок клієнта.

Комітент, *komitent* – юридична або фізична особа, яка доручає комісіонерові за винагороду здійснити комісійну операцію з товарами, векселями, облігаціями тощо.

Комерсант, *kommersant, söwdär* – фізична особа, що займається торгівлею, у тому числі приватною.

Комівояжер, *kommiwoýajýor, gesme sowda agenti* – роз'їзний агент торгової фірми, який, діючи за дорученням певного підприємства, пропонує покупцям товари за наявними в нього зразками та каталогами.

Компанія, *kompaniýa* – 1) торгове, промислове, транспортне та інше об'єднання підприємців; 2) юридична особа (товариство, акціонерна компанія), що є асоціацією вкладників капіталу для здійснення тієї чи іншої діяльності.

Компенсація, *kompensasiýa* – 1) відшкодування, винагорода за щось (компенсація збитків, грошова тощо); 2) грошові виплати працівникам,

крім основної заробітної плати, у встановлених законом випадках: за невикористану відпустку, одноразова допомога тощо); 3) спосіб припинення зобов'язань з урахуванням зустрічних вимог кредитора й боржника.

Комплекс, kompleks – 1) сукупність, поєднання предметів, дій, явищ або властивостей, що складають одне ціле; 2) група взаємозалежних галузей, підгалузей, підприємств, що виробляють продукцію однієї природи (багатогалузевий комплекс, міжгалузевий комплекс, виробничий комплекс).

Конвенція, konvensiya – міжнародний договір, угода з якогонебудь спеціального питання (наприклад, конвенція про охорону авторських прав), що визначає взаємні права та обов'язки держав, які ратифікували її.

Консигнація, konsignasiya – форма комісійного продажу експортованих товарів, коли їх власник передає комісіонерові товар для продажу зі складу коміонера. Зберігання товару на складі здійснюється за рахунок експортера.

Консолідація, konsolidasiya – 1) реінвестування доходу, отриманого в результаті продажу акцій або всієї суми від їх реалізації в менш ризиковані цінні папери (наприклад, з фіксованим доходом); 2) конверсія короткотермінової заборгованості в довготермінову; 3) зведення балансів підрозділів компанії.

Консорціум, konsorsium, iri banklaryñ – 1) одна з форм монополій; 2) тимчасова угода між кількома підприємствами чи банками для спільного проведення великих за обсягом фінансово-кредитних операцій.

Контрагент, kontragent – кожна зі сторін у договорі.

Контракт, kontrakt, sertnama – 1) угода між сторонами з метою встановлення законних відносин; 2) офіційний комерційний документ, угода сторін (контрагентів) зі взаємними зобов'язаннями щодо постачання і придбання товару, виконання певної роботи, будівництва конкретного об'єкта тощо; 3) особлива форма трудового договору, за яким здійснюється наймання на роботу працівників.

Контрактант, kontraktant – особа чи організація, що бере на себе певні обов'язки за контрактом.

Концерн, konsern – одна з форм монополій; об'єднання промислових, фінансових, торговельних та інших підприємств, а також банків, які формально зберігають господарську самостійність, але перебувають під єдиним фінансовим контролем. Консорціум делегує частину прав своїх

членів колегіальному органу управління з метою проведення єдиної економічної політики, централізації частини фінансів тощо.

Концесія, *konssesiya, sertnama* – договір про передання державою в експлуатацію чужоземним фірмам, юридичним чи фізичним особам на певних умовах підприємств, надр, землі, інших господарських об'єктів на визначений термін з метою відбудови та розвитку національної економіки й освоєння природних ресурсів.

Кон'юнктура, *kon'yunktyra, yagday* – сукупність процесів, факторів, умов, обставин конкретного економічного життя, закономірні форми розвитку якого в умовах ринкового механізму визначаються балансом державного регулювання та конкуренції.

Кон'юнктура ринку, *hojalyk kon'yunktyrasy* – сукупність соціально-економічних та торгівельно-організаційних умов реалізації товарів (рівень цін, стан товарних запасів), які формуються на ринку у визначений період часу.

Кооператив, *kooperativ* – об'єднання осіб з метою спільного виробництва і збуту продукції, закупівлі чи послуг, будівництва та експлуатації жилих приміщень і т.п.

Кооперація, *kooperasiya* – 1) форма організації праці, за якої певна кількість людей спільно бере участь в одному й тому ж або різних, але пов'язаних між собою виробничих процесах; 2) добровільні об'єднання людей для спільної господарської діяльності. Характер кооперації, її форми й завдання визначаються панівними виробничими відносинами.

Копірайт, *kopirajt* – авторське право. У господарській практиці так називають знак, який ставиться на виробках перед назвою фірми-виробника або прізвиськом автора. Наявність копірайта показує, що авторські права на цей виріб захищені і їхнє порушення може переслідуватися в судовому порядку.

Кореспондент, *korrespondent* – банк або інша фінансова організація, що представляє інтереси іншої подібної організації в даному місті або в даній країні.

Корпорація, *korporasiya* – товариство, спілка, сукупність осіб, об'єднаних на основі цехових, кастових, комерційних та інших інтересів; у США загальна назва акціонерних товариств. Корпораціями називають ще деякі профспілкові об'єднання, організації місцевої влади.

Корупція, *korrusiya* – підкуп посадових осіб, державних та політичних діячів.

Котурування, baha kesilmek – встановлення курсів чужоземних валют, цінних паперів на підставі валютного паритету або цін товарів на біржах чи стихійних ринках.

Кредит, kredit, karz – 1) форма руху позикового капіталу; 2) угода між економічними партнерами, що набуває форми позики, тобто надання майна чи грошей іншій особі у власність на умовах терміновості, повернення та сплати кредитних відсотків.

Кредитор, kreditor – один із учасників кредитних стосунків, котрий надає кредит і має право вимагати від боржника (дебітора) сплати боргу.

Криза, krizis – глибокий розлад, різкий перелом, небезпечний стан, період загострення суперечностей у процесі розвитку будь-якої сфери людської діяльності; крайня точка спаду виробництва.

Криза економічна, ykdysady krizis – надвиробництво товарів, яке періодично повторюється і неминуче призводить до загострення суперечностей економічного характеру; супроводжується безробіттям та зниженням життєвого рівня населення.

Криза енергетична, enerjiya krizisi – зумовлена відставанням виробництва енергоресурсів їх нестача для зростаючого обсягу енергоспоживання

Криза політична, syýasy krizis – загострення політичних суперечностей у країнах, коли "низи не хочуть", а "верхи не можуть" жити по-старому; революційна криза назріває під час найбільшого загострення суперечностей.

Криза урядова, hökümet krizisi – ситуація, коли уряд іде у відставку через вотум недовіри, виражений парламентом.

Купюра, gysgaltmaklyk – позначення номінальної вартості паперових грошей, банкнот, цінних паперів, а також самі ці грошові знаки, банкноти, цінні папери.

Л

Ляг, lag – запізнювання, зрушення в часі; економічний показник, що характеризує часове відставання чи випередження одного з двох взаємопов'язаних між собою економічних явищ, одне з яких є причиною, інше – наслідком. Наприклад, існує ляг між початком виробничого випуску товарів і їх масовим продажем, виділенням капіталовкладень на будівництво та запровадженням у дію будівельних об'єктів.

Латентність, latentlilik, gizlinlik – властивість економічних об'єктів, процесів, відносин не виявляти себе явно, перебувати в прихованій формі.

Латифундія, latifundiya uly mülk – велике приватне земельне володіння, маєток, помістя.

Лейбл, lejbl – невелика фірмова етикетка на одязі; вид товарного знака, що має також декоративне значення.

Лухвар, süýthor – особа, що дає гроші в борг під високі відсотки.

Лібералізація, liberalizasiya – в економіці зняття обмежень, лімітів оптових та роздрібних цін на будь-які товари.

Лізинг, lizing – довготермінова оренда машин, обладнання, споруд виробничого призначення, що є способом фінансування інвестицій й активізації збуту.

Ліквідація, likwidsiya – 1) кінцевий розрахунок за будь-якою угодою; 2) продаж раніше куплених біржових контрактів на ф'ючерсній біржі; 3) припинення діяльності підприємства (організації), яка полягає у визначенні цінності майна, що належить підприємству, визначенні суми заборгованості, продажу майна, сплати боргів, розподілі залишку грошових коштів та матеріальних засобів серед засновників (власників) підприємства. Ліквідація державних підприємств, організацій проводиться за рішенням державних органів, як правило, у випадку нерентабельності виробництва чи зміни структур управління. Ліквідація акціонерного товариства здійснюється також у випадку невнесення коштів, необхідних для формування статутного фонду, в указаний у статуті термін.

Ліквідність, likwidlik, elýeterlik – 1) спроможність підприємств, банків своєчасно виконувати свої кредитно-фінансові зобов'язання, передусім сплачувати борги; 2) легкість реалізації, продажу; перетворення матеріальних цінностей у гроші.

Ліміт, limit, çak – максимально допустима величина; обмеження в зростанні та падінні цін.

Лімітед (ЛТД), limited (LTD) – визначення обмеженої відповідальності компанії (підприємства, товариства, банку) щодо своїх зобов'язань (у межах акціонерного чи пайового капіталу). Товариство, в назві якого є ця абревіатура, відповідає за своїми зобов'язаннями лише майном, що йому належить, і не несе зобов'язань відносно своїх акціонерів.

Ліцензія, lisenziya, ygtyýarnama – 1) дозвіл державного органу на право здійснення тієї чи іншої господарської діяльності; 2) документ, який

дозволяє окремим особам чи організаціям використовувати винаходи, захищені патентами, технічні знання, досвід, виробничі секрети, торгову марку тощо.

Ліцензійний податок, *lisenzion ýugum* – найважливіша форма прямого оподаткування. Джерелом ліцензійного податку є доходи населення, прибутки, дивіденди, проценти тощо. Головні ліцензійні податки – це прибутковий податок, податок на прибуток з корпорацій, прибуток на спадщину та дарування, податок на майно юридичних осіб.

Ліцензіат, *lisenziat* – фізична або юридична особа, яка в ліцензійній угоді виступає як покупець ліцензії.

Лоббі, *lobbi, däliz* – особи, які чинять вплив у кулуарах на членів парламенту при проведенні законів, розміщенні урядових замовлень, призначеннях на державні посади.

Логістика, *logistika* – 1) розумність, правильність, внутрішня закономірність; 2) теорія управління виробництвом, яка базується на практичній діяльності. Західні фахівці виділяють три види логістики: заготівельну, пов'язану з заготівлею чи закупівлею товарів; виробничу, пов'язану з виробництвом продукції; розподільну, що спеціалізується на реалізації продукції.

Логотип, *logotip* – поліграфічні набірні літери з найуживанішими складами й словами.

Лозунг, *lozung, şygar* – 1) заклик, у якому стисло виражено провідну ідею, завдання або вимогу політичної або громадської організації; 2) у давнину умовне секретне слово, що вживалося при сторожовій охороні військ, пароль.

Локальна війна, *lokal uruş* – війна, обмежена порівняно вузькими рамками якого-небудь географічного району.

Локальний, *lokal, ýerli* – місцевий, той, що не виходить за певні межі.

Локаут, *lokaut* – масове закриття підприємств і звільнення робітників у відповідь на страйки або високі вимоги працівників.

Ломбард, *lombard girewine zat goýlanda* – кредитна установа, що надає населенню позики під заставу рухомого майна.

Лот, *lot* – 1) обсяг товару в натуральному вираженні, що пропонується для продажу на біржі, аукціоні; 2) біржовий контракт.

Лотерея, *lotereýa* – форма добровільного залучення коштів населення через продаж нумерованих лотерейних білетів, коли частина зібраних коштів розігрується у вигляді грошових або речових виграшів.

Лояльний, loýal, wepaly, ygrarly – 1) той, що перебуває у межах законності, іноді тільки зовнішньо, формально; 2) той, що нейтрально ставиться до когось, чогось.

Люстрація, lúustrasiya – 1) обіймати керівні посади та деякі інші посади особам, що були скомпрометовані в минулому; 2) періодичні описи державних маєтностей із метою визначання їхньої прибутковості. Проводилася урядом Російської імперії з 1562 року до кінця XVIII століття в Польщі, а у 1778 – 1876 роках у Литві, Білорусі, Правобережній Україні.

Люмпен-пролетаріат, luympen-proletariat, gedaylar – декласовані елементи суспільства (волоцюги, жебраки, злодії тощо). Люмпенізація суспільства означає збільшення частки цих прошарків серед населення та розповсюдження психології люмпен-пролетаріату в умовах соціальної кризи.

М

Магнат, magnat, hannas, tütjar – землевласник, представник аристократичної верхівки класу феодалів, власник великих багатств, нерухомого майна.

Магнат фінансовий, maliye magnatlary – великий капіталіст, глава монополії.

Майно, emläk mal-mülk – сукупність речей та матеріальних цінностей, що перебувають у власності будь-якої особи. У громадянському праві майно – об'єкт громадянських прав, передусім права власності.

Маклер, dellal – 1) окрема особа чи фірма, що здійснює посередницьку діяльність на фондових, товарних і валютних біржах та отримує винагороду в розмірі певного процента із суми укладених угод; 2) службовець біржі, який працює з брокерами, виконуючи доручення членів фондової біржі за комісійну винагороду.

Мале підприємство, ownuk kärhana – невелике підприємство будь-якої форми власності, яке характеризується, насамперед, обмеженим числом працівників (від 15 осіб у торгівлі до 100 – 200 у промисловості) і займає невелику частку в загальному по країні обсязі діяльності, яка є профільною для підприємства. Про цю частку судять з вартості створеної та реалізованої продукції. Оскільки число малих підприємств єдиного профілю у великій країні нараховує десятки і сотні тисяч, то на одне таке підприємство припадає незначна частка відсотка загального обсягу виробництва, хоча всі разом вони здатні робити до половини

всієї продукції країни. Держава надає підтримку малим підприємствам. Поняття "мале підприємство" не є строго нормативним, різні автори вкладають у нього різний зміст.

Мандат, mandat, görkezýän adamynyň hukugyny – 1) повноваження, доручення, наказ; 2) документ, що підтверджує повноваження якоїсь особи (наприклад, депутатський мандат); 3) у міжнародному праві документ, що засвідчував особливий вид колоніальної залежності, встановлений Лігою націй для країн-переможниць у 1-й Світовій війні на управління колишніми німецькими колоніями і володіннями Туреччини. Після 2-ї Світової війни цю систему було ліквідовано, а підмандатні країни, що не стали самостійними, перейшли під опіку ООН.

Маніпуляція, manipulyásiya – 1) складний прийом, дія над чим-небудь, вплив на будь-що з певною метою; 2) операція з цінними паперами, закладеними в основу опційного контракту з метою впливу на його вартість.

Маржа, tapawut – різниця між цінами товарів, курсами цінних паперів, що визначені в біржовому бюлетені, та цінами покупця.

Маркетинг, marketing – комплексна система заходів щодо вивчення ринку й активного впливу на споживацькі потреби з метою збуту товарів і одержання прибутку.

Маркетолог, marketolog – 1) працівник фірми, підприємства, який аналізує попит на вироблений товар, ринки збуту товару, а також розробляє рекомендації для керівництва фірми про доцільність випуску та можливості продажу товарів фірми; 2) фахівець у сфері маркетингу.

Матеріальний, material, maddy – 1) той, що є матерією, речовинний; 2) майновий, грошовий, той, що належить до засобів існування; 3) той, що стосується матеріалів.

Міжнародний валютний фонд (МВФ), halkara walýta fond – міжнародна валютно-кредитна організація, що регулює міждержавні відносини у валютно-кредитній сфері; спеціалізована установа ООН.

Меморандум, memorandum – 1) доповідна записка, пояснювальна письмова довідка, лист із приводу певних питань, нотатка для пам'яті; 2) у міжнародних відносинах – один із видів дипломатичного листування з викладом поглядів уряду з якогось питання; 3) у торгівлі – нагадувальні листи з різних питань; 4) при страхуванні (особливо в морських перевезеннях) – перелік випадків, за які страхувальник не бере на себе відшкодування збитків.

Менеджер, *menedjer, guramaçy* – найманий управитель, спеціаліст з управління.

Менеджмент, *menedjment* – сукупність принципів, методів, засобів і форм управління, спрямованих на збільшення прибутку.

Меркантилізм, *merkantilizm* – напрям у політичній економіці і політика епохи розпаду феодалізму і становлення капіталізму, згідно з якою джерелом багатства є сфера обігу капіталу, торгівлі, а не сфера виробництва. Виразала інтереси буржуазії, яка зароджувалася в надрах феодалізму й намагалася прискорити нагромадження капіталів стимулюванням зовнішньої торгівлі, колоніальними пограбуваннями та торговельними війнами.

Мерчандайзинг, *merçandajzing* – комплекс заходів, спрямованих на привернення уваги покупців, наприклад, розміщення товарів у торговельних залах, оформлення рекламних плакатів, декорацій; планування та ведення торгівлі шляхом своєчасного надходження товару на ринок.

Метрополія, *metyropoliya* – держава, що володіє захопленими нею колоніями.

Меценат, *mesenat* – 1) римський політичний діяч 1 століття до н. е., який уславився покровительством поетам та художникам; 2) переносно – багатий покровитель наук і мистецтв.

Мито, *poşlina, paç, gümrük haky* – особливий вид податків та зборів, стягнених не з усіх фізичних чи юридичних осіб, а тільки з тих, які вступають у специфічні відносини між собою і з державою в особі державних органів. Мита стягуються при укладанні договорів про оренду, передачу цінних паперів, реєстрації підприємств, оформленні спадщини, провозі товарів через кордон і в ряді інших випадків. Мита звичайно існують у вигляді реєстраційних і гербових зборів, поштових, митних, судових, спадкоємних, патентних, біржових зборів.

Митна сплата, *poşlinasy, gümrük* – грошовий збір, який утримують при ввозі або вивозі товарів за межі митної території країни. Розмір митної сплати називають ставкою. Ставки митної сплати містяться в митному тарифі. Митні сплати поділяються на ввезені (імпортні), вивезені (експортні) та транзитні, що відправляються до третьої країни.

Митний огляд, *gümrük barlagy* – перевірка працівниками митниці вантажів і особистих речей, переміщуваних через державний кордон. Митний огляд проводиться з метою встановлення законності провозу через кордон та визначення характеристик вантажу для обкладання його митом.

Митний тариф, gümrük tarifi – перелік товарів, переміщуваних через державний кордон, відповідно до обумовленої класифікації з позначеними митними сплатами.

Митниця, gümrükhana – державний заклад, який здійснює контроль за ввозом та вивозом товарів, особистого вантажу тощо. Митниця забезпечує виконання правил ліцензування, стягує митну сплату, контролює виконання санітарних та карантинних правил та інших вимог, що пов'язані з ввозом та вивозом товарів.

Міграція, migrasiya – переселення, переміщення населення всередині країни або з однієї країни в іншу, а також тварин з однієї місцевості в іншу.

Мінімальна заробітна плата, minimal zähmet haky – офіційно встановлюваний державою мінімальний рівень оплати праці на підприємствах будь-якої форми власності у вигляді найменшої місячної ставки чи погодинної оплати. Значення мінімальної заробітної плати не завжди прив'язане до величини прожиткового мінімуму. Воно визначається в кожен період часу фінансовими можливостями держави і періодично змінюється. Використовується для нарахування розмірів державних податків, платежів, штрафів. До мінімальної заробітної плати прив'язується також величина різних платежів і податків з фізичних осіб, обчислювана в частках мінімального рівня оплати праці.

Мінімальний споживчий бюджет (прожитковий мінімум), yasaууş minimumu – сімейний бюджет, складений виходячи із необхідності нормальної життєдіяльності людини. Грошова оцінка (з розрахунку на одного члена сім'ї на рік, місяць) набору товарів та послуг у кількості та якості, достатніх для такої життєдіяльності.

Монета, saуу – грошовий знак, виготовлений з металу, що має встановлену вагу й форму та використовується як засіб платежу.

Монополія, monopoliya – 1) виключне право на володіння будь-чим або на здійснення якихось заходів (наприклад, монополія валютна); 2) характерне для капіталізму панування в певній галузі виробництва (монополії капіталістичні); 3) зосередження будь-чого в розпорядженні держави, однієї організації, фірми, особи тощо.

Монополія державна, döwlet monopoliyası – виключне право держави на виробництво та реалізацію товарів масового споживання (тютюн, сірники, сіль тощо). Вводиться з метою поповнення доходів державної скарбниці.

Мораторію, moratoriy – перенесення сплати внутрішніх або зовнішніх боргових зобов'язань, що оголошується спеціальними актами державної влади на певний термін чи до закінчення якихось надзвичайних подій.

Муніципалітет, munisipalitet – 1) у ряді країн виборчий орган місцевого, переважно міського, самоврядування; 2) будинок, у якому перебуває орган місцевого самоврядування.

Н

Надбавка, gosmaça pul, artdyrylan pul – додаткова оплата товару, добавка до його номінальної ціни, зумовлена особливими якостями, виготовленням за замовленням зі спеціальними вимогами. Виділяють такі види надбавок: надбавка за пакет акцій, тобто надбавка до курсу акцій, одержувана продавцем пакета за збільшення управлінських повноважень для покупця пакета; надбавка до державного податку, тобто встановлюваний у певній частці до державного податку додатковий податок, який надходить до місцевого бюджету; надбавка до мита, тобто підвищення митних тарифів в економічних і політичних цілях; надбавка до ціни, тобто збільшення преїскурантної ціни за послуги, зроблені покупцеві.

Надбавка до зарплати, aýlyga goşmaça pul – додаткові виплати працівникам за особливо складні умови праці або високу якість роботи, а також за надпланову, понаднормову, особливо важливу, акордну роботу.

Наказ, buýruk – розпорядчий документ, що видається керівником установи. Накази щодо особового складу регламентують прийняття на роботу, звільнення з роботи, надання відпустки, переміщення працівників, відрядження.

Накладна, nakladnoy – 1) товарна накладна – документ, відповідно до якого відбувається передача товару, матеріальних цінностей з одних рук в інші. У накладній указується вид товару, його кількість, ціна, вартість. Накладна скріплюється підписами передавальної та приймаючої сторони і є документом бухгалтерського обліку; 2) транспортна накладна – основний перевізний документ, що регулює відносини між відправником, перевізником і одержувачем вантажу. Накладна містить відомості про найменування вантажу, число місць, пункти відправлення і призначення, відправника й одержувача, дату прийому до перевезення.

Накладні витрати, goşmaça harçlar – витрати, що супроводжують основне виробництво, але не пов'язані з ним прямо і не входять у вартість праці та матеріалів. Це витрати на утримання й експлуатацію основних

засобів, на управління, організацію, обслуговування виробництва, на відрядження, навчання працівників і так звані непродуктивні витрати (втрати від простоїв, псування матеріальних цінностей тощо). Накладні витрати включаються в собівартість продукції, витрати на її виробництво.

Наряд, naryad, tabsyryk – розпорядчий документ, у якому виконавцеві до початку роботи визначають виробниче завдання.

Націнка, bahasyny, artdyrma – 1) сума, на яку зростає ціна продукту внаслідок додаткової його обробки, додавання витрат обігу тощо; 2) дохід, одержуваний посередницькою організацією за постачання чи збут продукції підприємства.

Націоналізація, millileşdirme millileşdirilme – вилучення з приватної власності осіб у власність держави землі, банків, промислових, сільсько-господарських і транспортних підприємств або цілих галузей народного господарства.

Національний банк, milli banky – 1) банки, які повністю або частково належать національному капіталу та діють у його інтересах; 2) назва комерційних банків США, діяльність яких регулюється федеральним законодавством; 3) у деяких країнах назва центральних банків.

Національний дохід, milli girdeji – обчислена в грошовому вираженні вартість знову створеного в країні протягом року сукупного продукту, що є доходом, принесеним усіма факторами виробництва (землею, працею капіталом, підприємництвом). Національний дохід країни дорівнює валовому національному продукту за винятком амортизаційних відрахувань (зношеність основних засобів) і непрямих податків. З іншого боку, національний дохід можна визначити як суму всіх доходів за рік у вигляді заробітної плати, промислового і торгового прибутку, відсотка на вкладений капітал і земельну ренту. Національний дохід – це один із найважливіших узагальнюючих показників економічного розвитку країни.

Неліквіди, ulanyp bolmaýan emläk, ýok edilmeli zat – товарно-матеріальні цінності, зайві чи непотрібні підприємству, а також готова продукція підприємства, яку важко реалізувати.

Нетто, sap agram – 1) чиста ціна товару з вирахуванням скидок; чистий прибуток з урахуванням усіх витрат; 2) маса товару без упаковки.

Недоутримка, jerime – грошова сума, обумовлена договором або законом, яку одна зі сторін (боржник) має виплатити іншій (кредитору).

Новація, täzelik, täze dürgün, täze adat – 1) припинення зобов'язання сторін, заміна його іншим, новим зобов'язанням (наприклад, видача

векселя замість зобов'язання, виданого раніше); 2) у праві – угода про заміну одного зобов'язання іншим, яка приводить до припинення існуючого між сторонами зобов'язання й виникнення на його основі нового; 3) нововведення.

Номенклатура, nomenklatura – 1) перелік назв, уживаних у будь-якій галузі науки, техніки, мистецтва, виробництва тощо; 2) сукупність назв продукції, що виробляється; 3) перелік рахунків, що їх відкриває бухгалтерія; 4) перелік посад, кадри яких затверджують керівні органи.

Номінал, nominal, takyklan, bellenen baha – 1) вартість, вказана на цінних паперах, паперових грошах, монетах; 2) ціна товару, зазначена у прейскуранті або на самому товарі.

Норма, norma, möçber, kada – 1) узаконений, визнаний обов'язковим порядок будь-чого; 2) встановлена міра, середня величина чогось.

Норматив, normativ, norma görkeziji – економічний, технічний або інший показник норм, відповідно до яких виконується будь-яка робота.

Нотаріат, notariat – державна установа, призначена для засвідчення різного роду юридичних актів (заповітів, договорів купівлі-продажу нерухомості, транспортних засобів), засвідчення справжності підписів на документах, а також відповідності копій документам.

Нотаріус, notarius, kepilçi – посадова особа, уповноважена засвідчувати дії фізичних та юридичних осіб (наприклад, купівля-продаж нерухомості, прийняття спадщини тощо), оформляти різні юридичні документи.

Нувориш, kapitalistik ýurtlarda – новий багатій, швидко розбагатіла людина, багатій-вискочка, що пробивається у вищі верстви суспільства.

О

Обіг грошовий, pul dolanyşygy – рух грошей у процесі виробництва, розподілу й обміну суспільного продукту і перерозподілу національного доходу.

Обіг річний, ýyl boýy gelen haýyr – 1) замкнутий цикл у циклічному, повторюваному процесі протягом року; 2) рух товарів, коштів у процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання протягом року.

Облігація, obligasiya – цінний папір, який засвідчує внесення його власником певних коштів і підтверджує зобов'язання емітента відшкодувати власникові номінальну вартість цього цінного паперу в передбачений у них термін із виплатою фіксованого процента.

Обліго, obligo – 1) сума загальної заборгованості підприємства за векселями; 2) банківські книги особистих рахунків, де фіксують заборгованість окремих осіб за векселями, облікованими у цьому банку.

Обструкція парламентська, obstruksiyasy parlament – спосіб вираження протесту, один із методів парламентської роботи, спрямований на зрив обговорення і прийняття парламентом законопроектів, неприйнятних для опозиційної групи, яка проводить обструкцію; взагалі дії, спрямовані на припинення, зрив якоїсь пропозиції, заходу.

Оголошення, bildiriş – офіційне сповіщення про певну подію, збори, час та місце проведення.

Одиниця штатна, ştat birligi – передбачена штатним розкладом організації посадова одиниця.

Одноразова допомога, bir gezeklik, bir gezek berilyän – страхова одноразово виплачувана допомога, наприклад, при виході на пенсію, звільненні з роботи.

Оклад, bir aýlyk zähmet haby – розмір номінальної місячної заробітної плати, встановлений працівникові відповідно до посади, яку він обіймає. Оклад встановлюється відповідно до штатного розкладу та шкали категорій. До посадового окладу, як правило, встановлюються надбавки залежно від стажу роботи, кваліфікації, знання іноземної мови. Оклад у сумі з надбавками та можливими преміями за якість, терміновість виконання роботи складає реальну заробітну плату.

Окупність вкладень, harajaty ödeýjilik – показник ефективності вкладень капіталу, зумовлений відношенням сумарного чистого доходу від вкладень до величини вкладень. Строк окупності – період, протягом якого вкладення окупаються, тобто приносять чистий дохід, дорівнює обсягу вкладень.

Олігархія, oligarhiya – одна з форм державного правління, за якої політичне й економічне правління здійснюється невеликою купкою багатих монополістів, що уособлюють панування фінансового капіталу.

Олігархія фінансова, maliýe oligarhiyasy – невелика група власників найбільших банківських і промислових монополій, яка фактично підпорядковує весь апарат держави й визначає її внутрішню та зовнішню політику. Олігархія фінансова формується на основі зрощення промислового та банківського капіталу.

Операції біржові, birgja operasiyasy – біржові угоди. Існують спекулятивні операції, хеджування, поставка товару за біржовими контрактами та опціонами.

Операції валютні, walýuta operasiýasy – операції з купівлі та продажу іноземних банкнот, казначейських білетів, монет та платіжних документів, які виписано в іноземній валюті (чекові векселі, телеграфні та поштові перекази, акредитиви тощо). Валютні операції поділяються на касові або готівкові, строкові, арбітражні.

Оптова торгівля, lomaý söwda – організація продажу товарів, коли закупівля здійснюється від товаровиробника великими партіями, які продаються роздрібним торговцям. Дохід формується за рахунок різниці між купівельною та продажною цінами товару та знижки з продажної оптової ціни.

Оптові ціни, lomaý kesilýän baha – ціни, що застосовуються при оптових закупівлях продажу і не містять роздрібною (торговельною) знижки.

Опціон, opsiön – 1) зафіксоване біржовою угодою (контрактом) право купувати чи продавати цінні папери, товари чи валюту на певних умовах у майбутньому з фіксацією ціни на час укладання угоди або на час придбання цінних паперів, товарів чи валюти; 2) одна з умов строкових біржових угод, за якою одній зі сторін надається право вибору між альтернативними умовами угоди чи право зміни її початкових умов; 3) право придбання акцій за твердою, нижчою від ринкової, ціною, яке підприємство надає своїм працівникам.

Ордер, order, buýruk haty – 1) сертифікат, що дає власникові право купувати цінні папери за заздалегідь встановленою ціною у визначений період, зазвичай випускається разом з акціями для того, щоб залучити інвесторів до нового випуску; 2) бухгалтерський документ, який містить наказ на здійснення певної операції з грошовими засобами, матеріальними цінностями; 3) наказ керівника підприємства, установи, організації видати з каси або прийняти гроші готівкою.

Оренда, kärende, kireý – 1) розпорядження і тимчасове користування яким-небудь майном протягом визначеного періоду на договірних засадах. В оренду можуть передаватися будівлі та споруди, підприємства, засоби виробництва тощо. Оренда не спричиняє зміну права власності: власником залишається орендодавець або особа чи організація, яка здає це майно в оренду. Орендар тимчасово, на термін і в межах, зазначених у договорі, одержує права власника, за що і вносить орендну плату.

Орендар, kärendçi, kireýçi – особа, що тимчасово (на встановлений строк і в межах, обумовлених у договорі, отримує права власника, за

що й вносить орендну плату. Орендар за згодою з орендодавцем може викупити майно, взяте в оренду.

Орендна плата, *kārende tōlegi* – плата за користування яким-небудь майном протягом визначеного періоду, зумовлена договором оренди.

Орендний підряд, *kārende potrat* – форма організації та оплати праці робітників (орендних колективів) державних та інших підприємств. Згідно з договором орендного підряду, укладеного колективом з адміністрацією підприємства, він зобов'язується виробляти та передавати підприємству за внутрішньогосподарськими цінами і тарифами певну кількість продукції. Продукцією, виробленою понад визначену кількість, орендний колектив може розпоряджатися самостійно. У договорі оренди визначається розмір орендної плати, розмір і порядок участі орендного колективу у витратах і платежах орендного підприємства, відповідальність сторін. В умовах орендного підряду підприємство здійснює розрахунки з бюджетом, банком залежно від результатів діяльності підприємства в цілому. Підприємство планує та здійснює єдину політику розвитку технічної та соціальної сфери.

П

Паблік рілейшнз, *pablik rileyşnz* – процес формування сприятливої суспільної думки про фірму, товари, послуги тощо; заходи, спрямовані головним чином на роз'яснення позитивного значення певного товару для суспільства, споживача; на відміну від рекламування, проводять на некомерційній основі.

Павільйон, *rawilon* – 1) невелика легка будівля з покриттям у саду, парку; 2) тимчасова або постійна споруда, призначена для розміщення експонатів якої-небудь виставки; 3) приміщення, обладнане для кінозйомок і фотографування, а також декорація в приміщенні кіностудії, побудована для знімання якої-небудь сцени фільму.

Пай, *pay, toleg* – частка, яка вноситься в капітал якого-небудь товариства (кооперативного, акціонерного та ін.) кожним його членом або дістається кожному при його розподілі; акція, уділ.

Пайовик, пайщик, *paýcy* – 1) фізична або юридична особа, яка стає учасником проекту шляхом внесення певної суми коштів, майна або інших цінностей з метою отримання запланованого прибутку.

Пакт, пакт – 1) міжнародна угода, зазвичай великого політичного значення; 2) угоди між політичними партіями, профспілками та іншими організаціями про спільний виступ на виборах тощо; 3) розділ офіційного документа чи якого-небудь тексту, позначений номером або літерою; пункт.

Папір, kagyz – 1) матеріал для писання, друку, малювання тощо, виготовлений з ганчіркової, деревної та іншої маси; пергамент; 2) письмовий документ офіційного характеру; грамота, мандат; особистий документ; посвідчення про місце служби, народження і т. д.

Папка, парка, bukja – обкладинка з картону, шкіри тощо для зберігання паперів, малюнків, нот та ін.

Параграф, paragraf, madda – частина тексту всередині розділу книги, статті тощо, яка має самостійне значення і звичайно позначається знаком § з порядковим номером; пункт, підрозділ.

Парадокс, paradoks – 1) думка, судження, що різко розходиться зі звичайним, загальноприйнятим і суперечить (іноді тільки на перший погляд) тверезому глуздові; різка невідповідність, несумісність, розбіжність, нелогічність; 2) несподіване явище, яке не відповідає звичайним науковим уявленням.

Параметр, parametr – 1) величина, що входить у математичну формулу і зберігає своє постійне значення лише за цих умов; 2) величина, властива якому-небудь предметові, пристрою, явищу.

Парафувати, parafirlemek – попередньо підписувати ініціалами уповноважених осіб державний документ, у виробленні якого вони брали участь.

Паритет, paritet – 1) принцип рівності, рівноправності сторін у чому-небудь; 2) стійке співвідношення у золоті грошових одиниць різних країн.

Парламент, parlament, mejlis – законодавчий орган держави, побудований повністю або частково на виборних засадах.

Пароль, parol – 1) секретне умовне слово, фраза, сигнал для розпізнання своїх людей на військовій службі або в конспіративних організаціях; 2) ІТ-термін – слово, фраза, сукупність знаків для доступу до певного сайту, файлу та ін.

Партнер, hyzmatdaş – учасник, співучасник, напарник.

Партнерство, hyzmatdaşlyk – юридична форма організації підприємства; займає проміжне місце між індивідуальним (сімейним) підприємством та компанією з обмеженою відповідальністю.

Пасив, *passiw* – одна з двох частин бухгалтерського балансу, в якій на певну дату в грошовому вираженні відображено джерела утворення коштів підприємства, організації, установи.

Патент, *patent* – 1) документ, свідоцтво, що видається винахідникові; 2) документ, що містить дозвіл на якесь ремесло чи промисел за умови дотримання зафіксованих у ньому положень і внесення податкових платежів.

Пауперизм, *pauperizm* – масова бідність трудівників, відсутність у них необхідного мінімуму засобів існування; результат безробіття й інфляції.

Пенсія, *pensiya, paraga* – гарантована щомісячна грошова виплата, що надається громадянам після досягнення певного віку, у разі інвалідності, втрати годувальника, а також за вислугу років в окремих сферах трудової діяльності; виплата здійснюється за рахунок пенсійного і страхового фондів, утворених як позабюджетні державні фонди і страхові, приватні пенсійні фонди підприємств.

Пеня, *jerime* – штрафна санкція за несвоєчасне виконання фінансових зобов'язань, застосовується в разі несвоєчасної сплати податків і податкових платежів, а також у разі затримання оплати одержаних товарно-матеріальних цінностей, надання послуг чи виконання робіт.

Переадресувати, *adresi üytedip yazmak* – 1) змінювати адресу, посилати на нову адресу; 2) змінювати направленість дії на кого-небудь іншого.

Перевиробництво, *artyk öndüriş* – виробництво, яке перевищує можливості збуту.

Перевірка, *barlama* – контроль, аналіз, проведений на предмет установлення відповідності реального стану товару, документа, проекту, виконання.

Переговори, *gerleşikler* – 1) розмова, бесіда з метою обміну думками або домовленості про що-небудь; спілкування; 2) обговорення з метою з'ясування думок, настроїв сторін або укладення угоди.

Передплата, *awans* – попередня авансова оплата замовлення, закупів чи послуг.

Передплачувати, *abuna yazılmak* – скласти угоду про надсилання друкованого видання з попередньою його оплатою та одержувати це видання за такою угодою.

Переказ (грошовий), *perewod, pul* – спосіб перерахування грошей юридичними або фізичними особами один одному через кредитні установи чи підприємства зв'язку.

Переклад, terjime etme, geçirme – передавання тексту, слова або усного висловлювання засобами іншої мови.

Перепустка, propusk – посвідчення, умовний предмет тощо на право входу, доступу куди-небудь.

Перерахування, geçirme – переказ грошових засобів з одного банківського рахунку на інший.

Перехідна економіка, geçiş ykdysadyýet – економіка, що здійснює перехід з одного стану в інший, у процесі якого відбувається радикальне перетворення всієї соціально-економічної системи, трансформуються відносини власності, інститути й інструменти управління, мета й засоби економічного розвитку.

Персона, şahs, adam – особа, людина як окрема особистість; поважна, знатна особа.

Персона грама, persona grata – особа, до якої ставляться прихильно; особа, кандидатура якої на посаду дипломатичного представника в якій-небудь державі схвалюється урядом цієї держави.

Персонал, personal – особовий склад підприємства, установи, організації тощо; сукупність кадрів однієї професійної категорії.

Персональний, personal, şahsy – особистий; особовий.

Персона нон грама, islenmeýän şahsyýet – особа, кандидатура якої на посаду дипломатичного представника в якій-небудь державі не схвалюється урядом цієї держави.

Першочерговий, birinji nobatdaky – який має бути виконаний, здійснений у першу чергу; невідкладний.

Печатка, peçat, möhür, ştap – 1) невеличкий гумовий чи металевий предмет з вирізаними на ньому знаками для відтискування на сургучі, воску тощо або для створення відбитку на папері; штамп; 2) відтиск цих знаків на сургучі, воску тощо або відбиток на папері, що засвідчує правильність, чинність документа або забезпечує цілісність, недоторканість чого-небудь.

Підвищений відсоток, ýokary prosent – відсоток приведення капіталовкладень на майбутній період часу до їхньої вартості в поточному періоді, обчислений з обліком ризику капіталовкладень.

Підйом економічний, göteriliş ykdysady – стан економіки країни, що характеризується зростанням виробництва, підвищенням його ефективності, пожвавленням економічної діяльності в різних сферах, підвищенням рівня життя.

Підзаголовок, *goştaça sözbaşy* – другий, додатковий до основного заголовок.

Підкреслювати, *nygtamak, bellemek* – 1) проводити ризику під текстом, словом, виділяючи щось; 2) наголошувати на чому-небудь, виділяючи його як важливіше за інше; акцентувати.

Підлеглий, *garaşly* – який перебуває залежно від кого-, чого-небудь, підпорядкований комусь, чомусь; підвладний.

Підпис, *gol* – прізвище або ініціали, написані власноручно під текстом, малюнком, картиною тощо як свідчення авторства або potwierдження чого-небудь; автограф.

Підписувати, *gol çekmek* – ставити підпис на знак potwierдження, засвідчення чого-небудь.

Підприємець, *telekeşy* – той, хто володіє промисловим, торговельним або подібним закладом; організатор вигідних справ, прибуткових операцій.

Підприємство дочірнє, *aýrybaşgalasan kärhana* – підприємство з правами юридичної особи, контрольний пакет акцій або статутний капітал якого належить іншому підприємству.

Підприємство комерційне, *bäsdeş kärhana* – самостійний господарський суб'єкт із правами юридичної особи, що діє на умовах самофінансування і ставить за мету отримання максимального прибутку (орендні, акціонерні, кооперативні тощо).

Підприємство мале, *ownuk kärhana* – невелике підприємство будь-якої форми власності, яке характеризується, насамперед, обмеженою кількістю працівників (від 15 осіб у торгівлі до 100 – 200 – у промисловості і займає невелику частку в загальному по країні обсязі діяльності, що є профільним для підприємства.

Підприємство некомерційне, *bäsdeş däl kärhana* – самостійний господарський суб'єкт із правами юридичної особи, діяльність якого не має на меті одержання прибутку і спрямована на виконання соціальних функцій.

Підприємство орендне, *kärende kärhana* – самостійний суб'єкт із правами юридичної особи, який на основі використання трудовим колективом майна, що орендується, виробляє та реалізує продукцію, виконує роботи, надає послуги і функціонує відповідно до законодавства про оренду.

Підручник, *okuw kitaby* – книга, за якою вивчають предмет, посібник.

Підряд, *potrat* – договір, за яким одна сторона – підрядник, зобов'язується під свою відповідальність виконати за завданням іншої сторони

певну роботу з використанням власних матеріалів чи матеріалів замовника за певну плату.

Підрядник, potratçı – спеціалізована організація, фірма, що виконує будівельно-монтажні роботи при спорудженні об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво.

Пільги, yeñillik – переваги, додаткові права, надані певним категоріям громадян або окремим організаціям, підприємствам, регіонам; найчастіше такі переваги мають форму повного чи часткового звільнення від сплати податків (податкові пільги) і від внесення інших обов'язкових платежів (наприклад, безплатний проїзд у транспорті), а також звільнення від виконання загальних для всіх обов'язків або форму додаткових виплат (підвищення стипендії, пенсії, допомоги).

Післяплата, artclyryan töleg bilen – спосіб грошового розрахунку між відправником і одержувачем, при якому з одержувача стягується вартість товару або кореспонденції для передавання її відправнику.

Плагіат, plagiat – привласнення авторства на чужий твір науки, літератури, мистецтва або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання в своїх працях чужого твору без посилання на автора.

План, plan, meýilnama – 1) креслення, що відбиває на площині в умовних знаках і певному масштабі місцевість, об'єкт; 2) задум, проект, програма заходів.

Плани-прогнози, plan-çaklama – плани прогностичного характеру, в основу яких покладені науково обґрунтовані прогнози економічних процесів і майбутнього стану економіки.

Планувати, plan çuzmak – 1) скласти план або проект будівлі, споруди; 2) визначати термін виконання, здійснення чого-небудь.

Плата (платежі), töleg, hasaplaşyk – кошти, що слід сплачувати в порядку оплати за придбані товари, використовувані ресурси, наданий кредит, у вигляді встановлених законом внесків, у формі розрахунків по зобов'язаннях.

Платити, tölemek – віддаючи гроші, винагороджувати за виконану працю, послугу тощо.

Платіж, töleg, pul – виплата грошей як розрахунок за що-небудь придбане, використане.

Платіжна відомість, töleg wedomosty – бухгалтерський касовий документ, на основі якого здійснюється виплата заробітної плати працівникам підприємства, окремим особам та інші види грошових виплат.

Платіжна система, *töleg sistemasy* – 1) система обміну трансакціями і взаєморозрахунків між її учасниками, реалізована з використанням пластикових карток; 2) комп'ютерна мережа і програмне забезпечення, використовуване учасниками системи.

Платіжне доручення, *töleg tabşyryknamasy* – розрахунковий документ, що містить доручення організації банку, який її обслуговує, про перерахування грошей на рахунок тієї особи, якій організація бажає їх виплатити; надається в банк у порядку інкасо і повинно бути підтверджене необхідними документами.

Платіжне повідомлення, *töleg talapnamasy* – документ, за допомогою якого фінансові органи сповіщають платників про необхідність унесення належних з них платежів, про суму платежу і про терміни його сплати.

Платіжний баланс, *töleg balans* – таблиця, відомість, яка відображає співвідношення грошових надходжень певної країни з-за кордону і всіх її платежів за кордон за певний період.

Платіжний кредит, *töleg kredit* – банківський чи інший кредит, наданий платникам на оплату ними розрахункових документів, виконання грошових зобов'язань при наявності у платників тимчасових фінансових труднощів, що виникають унаслідок випередження термінів платежів стосовно термінів надходження коштів на рахунки платників і з інших об'єктивних причин.

Платоспроможність, *töleýiş ukuby* – здатність держави, юридичної або фізичної особи вчасно і повністю сплачувати за своїми зобов'язаннями.

Повідомлення, *habar, informasiya* – офіційне письмове, телеграфне чи телефонне сповіщення зацікавлених осіб про події, що сталися, необхідність виконання певних дій, внесення платежів.

Повістка, *powestka* – 1) коротке письмове повідомлення з викликом куди-небудь, нагадування про щось.

Податки місцеві, *ýerli salgyt* – податки і збори, ставки яких установлюються представницькими органами державної влади, а податкові суми надходять у доходи місцевих органів державної влади і витрачаються ними (наприклад, податок на майно фізичних осіб, земельний податок, податок із продажів, реєстраційні збори з фізичних осіб, цільові збори тощо).

Податкова декларація, *salgyt deklarasiyasý* – офіційна документальна заява платника податків про отримані ним доходи за визначений

період, які підлягають оподаткуванню, і про податкові знижки, що поширюються на них, та пільги; служать однією з форм установлення величини податку і контролю за сплатою податків з боку податкової інспекції.

Податкове законодавство, *salgyt kanunlary* – сукупність юридичних, правових норм, що встановлюють види податків, які діють у країні, податкові ставки, порядок стягування податків, податкові пільги; регулює відносини, пов'язані з виникненням, зміною, припиненням податкових зобов'язань, установлює податкові санкції; звичайно входить до компетенції вищих законодавчих органів країни, але в певних межах норми податкового регулювання встановлюють і вищі виконавчі органи в особі уряду, міністерства фінансів.

Податкове право, *salgyt hukuk* – сукупність офіційно прийнятих, законодавчо закріплених юридичних норм, що встановлюють види податків, порядок їхнього стягування, а також відносини, пов'язані з виникненням, зміною і припиненням податкових зобов'язань.

Податкове регулювання, *salgyt regulirleme* – заходи непрямого впливу на економіку, економічні і соціальні процеси шляхом зміни виду податків, податкових ставок, установлення податкових пільг, зниження або підвищення загального рівня оподаткування, відрахувань у бюджет.

Податкові пільги, *salgyt ýeňillik* – перевага, часткове звільнення від виконання встановлених зобов'язань зі сплати податків; економічний механізм державного впливу на вибір юридичними особами напрямів діяльності та використання чистого прибутку.

Податок, *salgyt, paç* – встановлюваний державою обов'язковий збір з населення, підприємств, організацій.

Подвійне оподаткування, *iki ese salgyt salma* – 1) оподаткування двічі одного й того ж виду доходу, однієї й тієї ж його суми різними податками; 2) оподаткування того самого доходу ідентичним податком у різних країнах.

Поділ праці, *zähmet bölünişigi* – 1) міжнародний поділ праці – зосередження виробництва окремих видів товарів у країнах, де таке виробництво є економічно доцільним у зв'язку з географічним положенням, кліматом і наявністю природних ресурсів, а також ресурсів праці і капіталу; 2) диференціація, спеціалізація трудової діяльності, що приводить до виділення і здійснення різних її видів.

Позиватися, *birine talap arzasyny mälim etmek* – звертатися з позовом на кого-небудь до суду.

Позивач, talapkär – той, хто подає позов.

Позика, zaýot, karz – фінансова операція надання або одержання грошей на певних умовах; кредит.

Позичати, meşgyl bolmak – брати щось у борг, у тимчасове користування.

Позов, talap – звертання до суду з вимогою захисту цивільних прав.

Покажчик, belgi, görkeziji – 1) напис або знак, що вказує на напрям руху, розташування чого-небудь; 2) контрольно-вимірювальний прилад; 3) довідкова книжка або довідковий список, доданий до книжки.

Показання, görkezme – усний або письмовий виклад обставин якої-небудь справи.

Показник, delil, şayat, subutnama – 1) свідчення, доказ, ознака чого-небудь; 2) наочні дані про результати роботи, дані про досягнення в чому-небудь.

Показники економічні, görkezijiler ykduysady – величини, критерії, рівні, вимірники, що дають змогу судити про стан економіки світу, країни, регіону, підприємства, родини і зміни цього стану, про економічний розвиток, підйом або спад.

Покриття, ürme, töleme, ödeme – 1) страхування кредитного, валютного чи іншого ризику; 2) забезпеченість коштами для сплати боргів, оплати договірних зобов'язань; 3) спроможність зворотного викупу цінних паперів, опціонів.

Поле страхове, meýdan strahowaniýe – максимальна кількість об'єктів, охоплюваних певним видом страхування.

Поліс страховий, strahowaniýe polisi – документ, що посвідчує укладання договору особистого чи майнового страхування.

Політика валютна, walyuta syýsaty – сукупність економічних, правових та організаційних заходів, здійснюваних державними органами, центральними банківськими і фінансовими установами, а також міжнародними валютно-фінансовими установами в галузі валютних відносин.

Політика фінансова, maliýe syýsaty – система заходів у сфері фінансів з метою цілеспрямованого впливу держави на розвиток фінансово-кредитної системи та національної економіки загалом.

Політика цінова, nyrh syýsaty – концепція стратегії держави та окремих підприємств щодо зміни рівня цін з урахуванням динаміки попиту і пропозиції.

Попут, talap, isleg, hyrydarlyk – забезпечена коштами покупців частина їх потреби в товарах і платних послугах.

Портативний, çaklaň, ykjam, amatly, çemeli – зручний для носіння при собі, для перенесення з місця на місце; невеликий за розміром, негроміздкий.

Порто-франко, porto-franko – частина державної території, у межах якої дозволено перевезення товарів без сплати мита.

Поручительство, howandarlyk, güwä geçme – спосіб забезпечення зобов'язань, коли поручитель бере на себе обов'язок перед кредитором іншої особи повністю або частково відповідати за виконання цією особою її зобов'язань.

Посада, orun, wezipe – службове становище працівника, що визначає коло його повноважень і відповідальності; може бути постійною і такою, що заміщається, тобто обіймається тимчасово.

Посадова інструкція, wezipeli instruksiya – інструкція, в якій визначено функції, обов'язки, роботи, що має виконувати особа, яка займає цю посаду на підприємстві, фірмі.

Посадова особа, wezipeli adam – службовець державної установи, що займає високу посаду й уповноважений приймати важливі рішення і здійснювати юридично значущі дії.

Посадовий оклад, wezipeli aýlyk – місячна заробітна плата, тариф оплати праці, передбачений для осіб, що обіймають цю посаду.

Посередник, араçу – особа або установа, організація, що сприяє встановленню та здійсненню ділових контактів, торговельних або дипломатичних зносин.

Посередництво, ara girmeklik – сприяння у встановленні або здійсненні ділових контактів, торговельних або дипломатичних зносин.

Посесія, posesiýa – земельне орендне володіння.

Посібник, gollanma, esbar – книжка або наочне приладдя, карта тощо, що використовується в процесі навчання; довідкове видання з певної галузі знань.

Постачальник, üpjünçi, üpjünçilik, işgäri – 1) особа або держава, установа, організація, яка постачає що-небудь; 2) назва посади, а також особа, яка, займаючи цю посаду, забезпечує установу необхідними матеріалами, сировиною тощо.

Постачати, äkelmek, gowşurmak – 1) давати, надавати, доставляти кому-небудь щось потрібне, необхідне; 2) задовольняти чиїсь потреби в чому-небудь.

Правило монетарне, pull kadasy – правило, згідно з яким маса грошей в обігу повинна щорічно збільшуватися темпами, рівними потенційному темпові зростання реального валового національного продукту.

Прам-рейт, praým-reýt – найменша процентна ставка за кредитами комерційних банків, що надаються надійним клієнтам.

Працівник, işgar – член виробничого колективу, особа, яка бере участь у певному трудовому процесі, працює за певним фахом.

Прейскурант, preýskurant, bahasanaw – 1) перелік видів робіт, послуг, продукції, товарів тощо із зазначенням їх ціни або розцінок (тарифів) на них; 2) довідник цін на продукцію, який також містить основні відомості про її споживчі властивості.

Премія, bayrak, sylag – винагорода за високі кількісні та якісні показники в праці, виплачувана з фонду заробітної плати, фонду матеріального заохочення чи спеціальних фондів.

Преса, metbugat – друковані видання (періодичні, рідше – неперіодичні); засоби гласності, публікації.

Прес-конференція, press-konferesiýa, metbugat konferesiýasi – бесіда, зустріч державних, політичних, громадських, наукових діячів з представниками преси, радіо, телебачення з питань, що цікавлять широку громадськість.

Престиж, abraý, mertebe – авторитет, вплив; добра слава, репутація, вплив, реноме.

Претензія, şikaýat, arz – вимога, пред'явлена іншому підприємству щодо сплати боргу, відшкодування завданих збитків, сплати штрафу, усунення браку чи зниження ціни проданої продукції, виконаних робіт, наданих послуг.

Преференція, preferensiýa – особливі пільги, що надаються однією державою іншій у торгівлі.

Прибуток, girdeji – перевищення сукупних доходів над сукупними витратами; приріст, збільшення.

Приватизація, hususylaşdyrma – відчуження майна, що перебуває в державній та комунальній власності, на користь фізичних і недержавних юридичних осіб.

Приватна власність, hususy eýeçilik – одна з основних форм власності на землю, нерухомість, засоби виробництва, гроші і цінні папери, робочу силу, різні товари, інтелектуальний продукт, об'єкти власності, що належать приватним особам, індивідуумам, родинам, групам осіб.

Приватне підприємство, *hususy kärhana* – підприємство, що має одного хазяїна, засноване на приватній власності індивідуальної особи, власника і розпорядника основних коштів, капіталу підприємства.

Привілей, *úeyillik* – перевага, пільга, право, надане законом окремим особам, групам людей або певному станові чи класам.

Привласнювати, *eýelemek* – присвоювати чуже; видавати щось за своє, приписувати собі; користуватися наслідками чиеїсь праці.

Принципал, *prinsipal* – 1) основна особа (боржник) у борговому зобов'язанні; 2) юридична особа, від імені і за рахунок якої діє комерційний агент (посередник); 3) особа, що бере участь в угоді за свій кошт.

Прізвище, *familiya* – найменування особи, набуте при народженні або вступі в шлюб, що передається від покоління до покоління і вказує на спорідненість.

Проблема, *problema, mesele* – складне теоретичне або практичне питання, що потребує вирішення.

Продукція, *önüm* – сукупність товарів, що випускаються окремим підприємством, певною галуззю промисловості, сільського господарства або всім народним господарством країни.

Прожитковий мінімум, *yaşayuş minimumu* – вартість мінімально необхідного людині набору благ, життєвих засобів, що дають змогу підтримувати життєдіяльність.

Пролонгація, *prolongirlemeklik* – продовження терміну дії якого-небудь договору, угоди.

Промисловість, *senagat* – найважливіша галузь суспільного матеріального виробництва; сукупність підприємств (фабрик, заводів, електростанцій, шахт), на яких виробляються знаряддя праці, добувається і обробляється сировина, виготовляється частина предметів споживання; промисел.

Пропозиція, *teklip* – обов'язковий компонент ринкових відносин, суть якого полягає в кількості та вартості товарів і платних послуг, представлених до реалізації товаровиробниками, торгівлею чи комерційними посередниками.

Протокол, *teswirnama* – документ, який фіксує хід і результати проведення зборів, конференцій, засідань, нарад, допитів і т. д.

Професіонал, *ussat* – той, хто зробив яке-небудь заняття предметом своєї постійної діяльності, своєю професією.

Професія, *kär, hünär* – рід занять, трудової діяльності, що вимагає певних знань і навичок і є джерелом існування; фах, спеціальність, ремесло, кваліфікація.

Професор, *professor* – найвище вчене звання, що надається найбільш кваліфікованим викладачам вузів та працівникам наукових установ і лікувальних закладів, що керують науково-дослідною і лікувальною роботою; особа, яка має це звання, займає цю посаду.

Процент, *prosent* – плата позичальника в боргових (кредитних) відносинах.

Проценти, *prosentler, göterim* – платіж, який здійснює позичальник на користь кредитора у вигляді плати за використання залучених на певний термін коштів або майна.

Процентна ставка, *prosentli stawka* – ціна грошової позики, яка визначається відношенням суми грошей, що сплачуються в одиницю часу як плата за позику, до величини позики.

Пряме інвестування, *göni investirmek* – 1) вкладення капіталу за кордоном за допомогою створення в іншій країні власних підприємств, виробництв; 2) вкладення засобів у матеріальне виробництво.

Публікація, *neşir, çar etme* – друкування, видання якого-небудь твору, тексту; оприлюднення.

Пул, *pul* – форма угоди між підприємцями, коли прибуток спрямовують до загального фонду і згідно з квотами, наперед визначеними учасниками пулу.

Пункт, *punkt, tertip* – одиниця виміру мінімального коливання ціни, курсу чи індексу.

Р

Рабат, *rabat* – 1) зниження продавцем ціни товару в разі закупівлі його великими партіями; 2) знижка, яку брокер надає страхувальникові, зменшуючи свої комісійні (брокерські).

Радіус, *radius, merkezluga* – відрізок прямої, що сполучає будь-яку точку кола або сфери з центром.

Раїтер, *raýter* – особа, яка бере на себе зобов'язання продавати й купувати цінні папери за опційною ціною.

Раїтс, *raýts* – документ, який засвідчує привілеї, надані підприємством власникам своїх акцій щодо першочергового придбання нових цінних паперів відповідно до кількості тих акцій, які кожен із них уже має.

Рамбурсувати, ramburs yazulmak – 1) повертати борг; 2) оплачувати вексель замість векселедавця; 3) сплачувати борг через третю особу.

Рантьє, rantýe – особа, яка живе за рахунок доходів від цінних паперів чи на проценти від наданого в кредит капіталу.

Рапорт, raport– донесення, звіт про виконання взятих зобов'язань, про досягнення в певній сфері діяльності.

Ратифікація, ratifikaşıya – затвердження органами верховної державної влади міжнародного договору чи угоди, укладених повноважними представниками сторін, які домовляються; надає договору юридичної сили.

Рахівництво, şetowodlyk – бухгалтерська справа, ведення рахунків.

Рахункова палата, hasap öüi – вищий орган для здійснення фінансового контролю, що функціонує в ряді країн.

Рахунок, hasap, san – основний розрахунковий документ у комерційних угодах і комерційному кредитуванні; 2) обліковий реєстр у формі таблиці, сторінки в бухгалтерських книгах чи журналах тощо, призначений для бухгалтерського відображення інформації з первинних документів.

Рахунок банківський, bank hasaby – спосіб обліку надходжень та вилучень грошових коштів кожним клієнтом банку.

Рахунок бухгалтерський, buhgalteriya şetlary – сукупність записів бухгалтерського обліку, у яких фіксується рух певного виду коштів підприємства, фірми, що мають єдину природу чи єдиний напрям надходження чи використання.

Рахунок валютний, walýuta şetlary – банківський рахунок, за яким усі нарахування та вилучення грошових коштів підприємства здійснюються в іноземній валюті.

Рахунок відкритий, asyk hasap – банківський рахунок, який передбачає таку форму розрахунків продавця та покупця, за якою продавець відвантажує товар покупцю і відправляє на його адресу розпорядницькі документи, водночас дебетуючи рахунок, відкритий на ім'я покупця.

Рахунок розрахунковий, şahsy hasap – банківський рахунок підприємства для збереження грошових коштів і здійснення всіх видів розрахункових, кредитних і касових операцій.

Реалізація, realizasiya – продаж вироблених товарів і послуг або тих, які перепродуються, з метою одержання грошового виторгу.

Реальна грошова маса, real kör pul – відношення номінальної грошової маси до індексу цін, обчисленому за ціновим базисом.

Реальна заробітна плата, *real zähmet haky* – заробітна плата, обчислена у вигляді кількості благ, споживчих товарів і послуг, які можна на неї придбати.

Реальний дохід, *real girdeji* – грошовий дохід громадян, обчислений з урахуванням реальних цін на товари і послуги та стягнуті податки; звичайно визначається кількістю благ, що може бути придбана на отримані доходи.

Реальний сектор економіки, *real ykdysadyet sektory* – галузі економіки, що виробляють матеріально-речовинний продукт, нематеріальні форми багатства і надають послуги, за винятком операцій у фінансово-кредитній і біржовій сферах.

Реальний товар, *real haryt* – товар із негайним постачанням, наявний на складі, чи з постачанням у майбутньому, що володіє індивідуальними властивостями, якостями, на відміну від абстрактного товару.

Ревалоризація, ревальвація, *rewalwasiya* – збільшення золотого вмісту або підвищення курсу національної чи міжнародної регіональної валютно-грошової одиниці щодо валют інших країн, міжнародних валютно-грошових одиниць.

Реверс, *rewers, girew* – 1) зобов'язання викупити заставлений метал; 2) зворотний бік медалі чи монети.

Ревізія, *rewiziya* – метод документального контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства, установи, організації, дотриманням законодавства з фінансових питань, достовірністю обліку і звітності; спосіб документального покриття нестач, розтрат, привласнень чи крадіжок коштів і матеріальних цінностей, запобіганню фінансовим зловживанням.

Ревізор, *rewizor* – особа, яка здійснює ревізію.

Резокація, *rewokasiya* – письмова пропозиція чекодавця власникові чека анулювати чек.

Регрес, *regres* – 1) перехід від вищих форм розвитку до нижчих; 2) зворотна вимога відшкодувати збитки, що пред'являються однією особою іншій, з вини якої ці збитки виникли; 3) зворотна вимога відшкодувати сплачену суму, що пред'являється однією особою іншій зобов'язаній особі; 4) право страховика на пред'явлення претензій третій особі, винній у настанні страхового випадку, з метою одержання відшкодування за завдані збитки.

Регресант, *regresant* – особа, яка пред'являє зворотну вимогу до іншої особи щодо відшкодування збитків.

Регресат, *regresat* – особа, до якої спрямована вимога регресанта.

Регулювання економіки, *ukdysadyýetiň regulirlemi* – керуючий, коригуючий вплив на економіку з боку органів управління з метою підтримки процесів, що відбуваються на певному рівні або запобігання, пригнічення несприятливих явищ.

Регулювання прибутку, *girdeji regulirlemi* – встановлення урядом максимально допустимого рівня, норми прибутку монополій; інструмент цінового регулювання.

Регулятивний, *kadalaşdyryy* – той, що регулює, визначає напрям, спрямовує розвиток чого-небудь, вносить порядок, планомірність.

Редукція, *reduksiya* – зниження біржового курсу валюти, цінних паперів чи біржових цін.

Реекспорт, *reeksport* – перепродаж із вивезенням за кордон раніше імпортованого товару, який не піддавали переробці.

Ресстр, *reýestr* – 1) перелік, список, опис; 2) книги, картки, аркуші певної форми, які використовують у бухгалтерській справі та діловодстві для обліку наявності і руху коштів, цінностей, різних документів.

Ресстрація, *registrirleme* – внесення до списку, до облікової книги; запис фактів або явищ.

Режим економії, *tygşytlylyk düzgüni* – спосіб ведення господарства, в основу якого покладено принцип ощадливості, мінімізації витрати ресурсів, ресурсозбереження; застосовується в умовах дефіциту ресурсів як засіб підвищення ефективності виробництва.

Резервний капітал, *ätiyaçdan saklanýan kapital* – 1) частина власного капіталу компанії, утворена за рахунок щорічних відрахувань від прибутку, що є резервом коштів; служить для соціального розвитку підприємства, покриття втрат, а також для виплати дивідендів і поповнення капіталу у випадках недостатності одержуваного прибутку; 2) запас товарів, створюваний з метою підтримки їхньої пропозиції на ринку і стабілізації цін.

Резервні кошти, *rezew daýanç* – матеріальні і фінансові ресурси, вчасно вилучені з обороту.

Резидент, *rezident, wekil* – фізична або юридична особа певної країни чи інших країн, а також особа без громадянства, яка постійно проживає в цій країні; дипломатичне, торговельне чи інше офіційне представництво країни за кордоном, а також інше представництво підприємства, компанії, фірми чи організації, що не здійснює господарської або комерційної діяльності.

Резюме, gusgajyk netije, jem – 1) короткий виклад суті доповіді, статті тощо; короткий висновок із сказаного, написаного або прочитаного; 2) документ про особисті, освітні та професійні дані, який укладають при прийомі на роботу до комерційних підприємств.

Реімпорт, reimport – придбання з завезенням із-за кордону раніш експортованого товару, який там не піддавали переробці.

Реінвестиції, reinwestisiya – повторні або додаткові внесення капіталів у різні підприємства.

Рейтинг, reyting – оцінка, віднесення до класу, розряду чи категорії; відносний показник надійності банку, ділового партнера, кредитоспроможності позичальника, надійності цінних паперів тощо.

Рекамбіо, rekambio – 1) вимога до однієї з зобов'язаних за векселем осіб, пред'явлена іншою особою щодо відшкодування їй внесеної суми і сплати відсотків, пені, витрат на опротестування векселя; 2) рахунок банку, виставлений клієнтові на відшкодування витрат, пов'язаних з опротестуванням узятого на інкасо векселя.

Реквізиту, rekwizit – сукупність обов'язкових елементів у складі угоди чи документа, відсутність яких позбавляє угоду чи документ юридичної сили.

Реквізиція, rekwizisiya – примусове вилучення державою майна у власника в державних або громадських інтересах із виплатою йому вартості майна.

Реквірент, rekwirent – векселетримач, який пред'являє вексель нотаріусу з вимогою опротестувати його.

Рекет, reket – великий шантаж, здирство шляхом залякування чи грубого насильства й фізичної розправи, застосовувані бандитами.

Реклама, reklama, mazam – популяризація товарів, послуг, видо-вищ тощо за допомогою преси, радіо, телебачення, плакатів, світлових стендів, оголошень тощо.

Рекламація, reklamasiya – претензія, заява однієї зі сторін про те, що інша сторона не виконала своїх зобов'язань, і вимога у зв'язку з цим відповідного відшкодування.

Реконверсія, rekonwersiya – переведення народного господарства країни після закінчення війни на виробництво продукції мирного часу.

Реконсервація, resaklama, reduruzma – уведення в дію чогось після консервації; поновлення чогось.

Реконструкція, rekonstruksiya – 1) докорінна перебудова чого-небудь із метою поліпшення, вдосконалення, впорядкування; 2) відтворення, відновлення чого-небудь за рештками, описами, що збереглися.

Рекредитив, rekreditiv – офіційний відкличний лист, що спростовує акредитив.

Ректор, rektor – особа, яка очолює вищий навчальний заклад.

Ректорат, rektorat – адміністративно-навчальне управління вищого навчального закладу, підпорядковане ректорові; приміщення цього управління.

Рекуперація, rekupeasiya – 1) відновлення курсу акції після його різкого зниження; 2) повторний сеанс читання курсів акцій на біржі; 3) повернення боргу, погашення кредиту.

Ремаркетинг, remarketing – різновид маркетингу, завданням якого є підвищення попиту на товари та послуги у випадках його зниження.

Ремедіум, remedium – дозволене законом зниження ваги монети внаслідок її механічного стирання в процесі обігу, а також допустиме відхилення проби монети від установленої норми.

Реміз, remiz – 1) комісійна винагорода, сплачувана біржовим маклером особі-посередникові між ним і покупцем цінних паперів; 2) виплата грошей за допомогою переказного векселя на ім'я особи, якій належить виплатити гроші.

Реміса, remissa – платіжний документ (чек, переказний вексель) для міжнародних розрахунків в іноземній валюті, що здобувається боржником у своїй країні за національну валюту і пересилається іноземному кредитору для погашення заборгованості.

Ремісія, remissiya – 1) округлення суми плати за рахунком у бік зниження; 2) зниження ціни товару, що продається, яке надає продавець з метою округлення суми.

Ремітент, remitent – особа, на яку виписано переказний вексель (трату) та якій має бути сплачена певна сума грошей за цим векселем.

Ремітування, remitirlemek – спосіб погашення боргів у чужоземній валюті, коли боржник купує за валюту платіжний документ (трату, чек тощо) на національному валютному ринку і відправляє його кредиторіві в рахунок сплати боргу.

Ремітувати, remitir yazılmak – пересилати кредиторіві трати, чеки, телеграфні перекази, виписані в іноземній валюті в рахунок погашення боргу.

Реновація, *renowasiya* – економічний процес оновлення елементів основних виробничих фондів, які вибувають з ладу внаслідок фізичного чи морального зношування.

Рента, *renta* – дохід з капіталу, землі або майна, який власники одержують регулярно, не займаючись підприємницькою діяльністю; дохід у вигляді процента.

Рентабельний, *girdejili* – який виправдовує затрати, дає прибутки; прибутковий, доцільний.

Рентабельність, *girdejililik* – відносний показник прибутковості, виражений у відсотках, який характеризує ефективність витрат підприємства загалом або ефективність виробництва окремих видів продукції.

Рентинг, *renting* – короткотермінова (до 1 року) оренда машин; обладнання без права їх подальшого придбання орендарем.

Реорганізація, *uytgedip gurma* – перебудова, перетворення, зміна структури, форм організації, управління тощо.

Репарація, *reparasiya* – у міжнародному праві – вид матеріальної міжнародно-правової відповідальності.

Репатріант, *repatriant* – особа, яка повернулася на батьківщину внаслідок репатріації.

Репатріація, *repatriasiya* – 1) повернення емігрантів у країну, звідки вони походять, з поновленням їх у правах громадянства; 2) повернення на батьківщину військовополонених і цивільних осіб, що опинилися за межами своєї країни внаслідок війни.

Репатріація капіталів, *kapital repatriasiya* – повернення капіталів із-за кордону до країни, з якої їх було вивезено.

Репорт (репортна угода), *report* – 1) різновид строкової угоди, коли власник цінних паперів або чужоземної валюти продає їх банкові із зобов'язанням зворотного викупу через певний час за новою, вищою ціною, курсом; 2) різниця між ціною різночасових купівлі і зворотного продажу одних і тих же цінних паперів; 3) у бухгалтерії – перенесення суми з однієї сторінки документа на іншу.

Ресконтро, *reskonto* – допоміжна бухгалтерська книга, що містить рахунки для аналітичного обліку розрахунків з різними юридичними особами та громадянами-дебіторами і кредиторами.

Рестанти, *restantlar* – 1) борги фірми, що залишилися на час складання, підведення балансу; 2) непродані залишки товару.

Рестрикція, *restriksiya* – 1) повернення сторонами, які уклали угоду, всього отриманого ними за угодою, якщо її визнано недійсною;

2) обмеження виробництва і продажу продукції, що застосовується з метою підвищення цін на товари для отримання високого прибутку.

Ресурси, baýlyklar – кошти, запаси, можливості, джерела чогонбудь (фінансові, економічні, матеріальні тощо), що їх у разі потреби можна використати.

Ретрагент, retragent – особа, що викупує закладені цінні папери.

Ретрата, retrata – поворотний переказний вексель.

Ретроцесія, retroçesiýa – 1) передавання одним перестраховиком іншому частини ризиків, узятих факультативно чи за договорами перестраховування; 2) передавання частини комісійних одним посередником іншому.

Рефакція, refaksiýa – 1) знижка з оптових цін або кількості товарів, якість яких нижча від передбаченої договором; 2) знижка з тарифу, що надається вантажовідправникові за відправлення великої партії вантажу.

Реферат, referat – короткий усний або письмовий виклад наукової праці, результатів наукового дослідження, змісту книги тощо; доповідь, зроблена на основі критичного огляду літературних джерел.

Референція, referensiýa – характеристика, рекомендація, відгук тощо, що дається громадянину чи підприємству особою, організацією, акціонерним товариством, банком, які користуються довірою у ділових колах.

Рефінансування, refinansirleme – погашення старої заборгованості новою шляхом зміни короткотермінових зобов'язань довготерміновими або за допомогою випуску нових позик.

Рефляція, reflýasiýa – збільшення кількості грошового обігу країни для поновлення рівня цін; один із різновидів інфляції, за яким за допомогою монетарної політики поновлюються ціни.

Реформа, reforma – 1) перетворення, зміна, нововведення, яке не знищує основ існуючої структури; 2) політичне перетворення, зміна, що їх здійснює пануючий клас, не зачіпаючи основ існуючого ладу.

Рецесія, yza gaýdyş, aşak düşüş – невелика економічна депресія, застій, падіння активності економічної діяльності.

Реципієнт, resipiýent – одержувач платежу чи субсидії.

Ризик, howp, hatar, gorky – усвідомлена можливість небезпеки виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, майна, грошей у зв'язку з випадковими змінами умов економічної діяльності, несприятливими обставинами.

Рикриця, rikriça – письмове доручення на приймання чи видавання грошей.

Римеса, rimesa – платіжний документ (трата, чек, грошовий переказ) у чужоземній валюті, який купується боржником за національну валюту в третьої особи і пересилається ним своєму кредиторіві для погашення заборгованості перед останнім.

Ринг, ring, alameýdan – короткотермінова угода (змова) підприємців щодо скуповування чи вилучення з ринку певних товарів та їх утримування на складах з метою підвищення попиту подальшого продажу за вищими цінами.

Ринкова ціна, bazar nurhlary – грошове вираження вартості товарів, які реалізуються на ринку; фактичні ціни, за якими здійснюється купівля-продаж товарів.

Ринкові відносини, bazar gatnaşyklary – економічні відносини, що складаються між виробниками, продавцями, покупцями, споживачами товарів і послуг, органами державного і муніципального управління в умовах ринкової орієнтації на вигоду, економічну незалежність суб'єктів, що господарюють, ринкове ціноутворення, конкуренцію.

Ринок, bazar – сфера товарного обміну, де виникають і реалізуються відносини купівлі-продажу та здійснюється конкретна господарська діяльність щодо просування товарів і послуг від їх виробників до споживачів.

Ринок валютний, walýta bazar – сфера економічних відносин, де здійснюються операції з купівлі, продажу, обміну іноземної валюти та платіжних документів, які виражені в іноземних грошових одиницях.

Ринок капіталів, kapitalistik bazar – сфера формування попиту та пропозицій на середньостроковий і довгостроковий позиковий капітал, частина ринку позикових капіталів.

Ринок локальний (місцевий), lokal bazary – сукупність відносин продавців і покупців конкретного товару, сфера діяльності яких обмежена одним містом, районом або певною їх частиною.

Ринок нормальний, normal bazary – ситуація, за якої різниця в цінах на товар зі строками поставок близькими та більш віддаленими покриває витрати, пов'язані з його збереженням.

Ринок перевернутий, ters bazary – ситуація, за якої ціна на товар із поставкою в близькому майбутньому вища, ніж на товар із більш віддаленими строками.

Ринок позабіржовий, birj daşary bazary – сфера обігу цінних паперів, не допущених до котирування на фондових біржах.

Ринок пробний, probaly bazar – ринок, на який виходить новий товар.

Ринок реального товару, harydyn real bazary – ринок, де ведеться торгівля реальними товарами на протипагу торгівлі ф'ючерсними контрактами.

Ринок регіональний, regional bazary – ринок певного товару або товарної групи, сфера функціонування якого обмежується здебільшого межами одного регіону. Ступінь орієнтації підприємств-виробників на задоволення попиту споживачів може визначатися зі співвідношення виробництва й вивозу продукції з регіону та споживання й ввозу продукції в регіон.

Ринок ф'ючерсний, fyuçers bazary – ринок, на якому здійснюється торгівля ф'ючерсними контрактами на протипагу торгівлі реальними товарами.

Ринок цінних паперів, gummatly kaguzlary bazary – ринок, на якому здійснюються операції з цінними паперами (акціями й облігаціями), частина ринку позикових капіталів.

Риторика, ritorika – наука красномовства, ораторське мистецтво.

Рівень безробіття, işsizlik derejesi – відношення числа безробітних до загального числа зайнятих у господарстві.

Рівень бідності, garýplyk derejesi – розмір доходу, що забезпечує прожитковий мінімум; звичайно розраховується або у вигляді співвідношення із середнім доходом у країні, або методом прямого розрахунку.

Рівень життя, ömür derejesi – рівень добробуту населення, споживання благ і послуг, сукупність умов і показників, що характеризують міру задоволення основних життєвих потреб людей; звичайно визначається величиною ВВП чи ВНП на душу населення, середніми доходами родини, людини порівняно з прожитковим мінімумом у цій країні і в інших країнах, зі споживчим бюджетом родини.

Рівень інфляції, inflýasiýa derejesi – швидкість виміру цін за певний період (місяць, рік), зумовлена величиною їхнього приросту у відсотках за цей період; устанавлюється за індексом споживчих цін і цін засобів виробництва.

Рівень цін, nyrh derejesy – 1) середньозважена ціна, що сплачується за готові товари й послуги на певний момент часу; 2) індекс цін.

Робітники, işçiler – працівники сфери матеріального виробництва (зайняті в промисловості, будівництві, на транспорті й у близьких до них галузях), що займаються фізичною працею, створюють продукцію, надають послуги.

Робота змінна, smenalaýyn iş – робота в дві, три чи чотири зміни; вводиться в тих випадках, коли тривалість виробничого процесу перевищує припустиму тривалість щоденної роботи, а також із метою більш ефективного використання обладнання, збільшення обсягу продукції, що випускається, чи послуг, що надаються.

Робота понаднормова, normadan artyk – робота, виконана понад установлену тривалість робочого часу.

Робота сезонна, möwsümleýin geçirilýän işler – робота виконувана в певні періоди, пори року, сезони, у зв'язку з природними й кліматичними умовами.

Робоча сила, işçi güýji – 1) у політичній економії – здатність людини до праці, її трудові можливості; 2) загальне число осіб у працездатному віці від 16 років і до виходу на пенсію.

Робочий час, iş wagty – час, затрачений на виконання роботи, або час активного перебування на роботі, присвячений виконанню прямих службових обов'язків.

Розвиток економіки, ykdysadyýetiň ösüşi – загальний термін, що означає абсолютну і відносну зміну макроекономічних показників, які характеризують стан економіки країни в часі протягом тривалого періоду.

Розклад, sapaw – розпорядок, режим дня.

Рознарядка, raznarýadka – 1) плановий розподіл кого-, чого-небудь; 2) документ, розпорядження про виконання яких-небудь робіт.

Розписка, dilhaty – обліково-фінансовий документ, який засвідчує в письмовій формі, що особа отримала від іншої особи гроші, речі, матеріальні цінності і зобов'язується їх повернути у зазначений термін.

Розподіл майна, emlägi paýlama – розподіл майна, що належало одному власнику чи було в загальній, спільній власності, на частини, передані окремим приватним власникам; майно звичайно розподіляється в натурі або кожному учасникові поділу виплачується грошовий еквівалент його частки.

Розпорядник, buýruk beriji – 1) організатор, керівник; 2) особа або організація, що несуть за рішенням суду відповідальність за збереження і розподіл активів і зобов'язань померлого, який не залишив заповіту.

Розрахунки безготівкові, nagt pulsuz edilýän hasaplaşyk – розрахунки, що здійснюються шляхом перерахування сум з рахунку платника на рахунок одержувача або шляхом заліку взаємних вимог без участі коштів готівкою; здійснюються кредитними установами або за їхнім контролем.

Розрахунки чеками, *hasaplamak çeku* – форма безготівкових розрахунків, за якої використовуються розрахункові чеки з лімітованих і нелімітованих чекових книжок.

Розрахунковий баланс, *hasaplamaky balans* – поточне співвідношення грошових вимог країни до інших країн, що виникли в результаті експорту, надання кредитів, і грошових зобов'язань, що виникли в результаті імпорту й одержання кредитів; носять тимчасовий характер, складаються на певну дату.

Розрахунковий день, *hasaplamaky gün* – 1) день, за курсом якого здійснюється розрахунок за угодою; 2) день завершення розрахунків за укладеними угодами на біржі.

Розрахункові документи, *hasaplamaky dokumentleri* – оформлені в письмовому вигляді платіжні вимоги чи доручення підприємств, компаній, організацій на перерахування коштів у безготівковому вигляді для оплати товарів, робіт, послуг або інших платежів.

Розрахункові чеки, *hasaplamak çeku* – засоби платежу у вигляді чеків, що вручаються чекодавцем (покупцем товару, роботи, послуги) чекоутримувачу (продавцю товарів, робіт, послуг) для пред'явлення до оплати в банк, де є рахунок чекоутримувача.

Розряд, *razryad* – 1) ступінь виробничої, спортивної та іншої кваліфікації; 2) група осіб, ряд предметів або рід явищ, об'єднаних однією чи кількома спільними ознаками.

Розтрата, *rastrata* – злочинна витрата службовою особою довірених їй грошей, цінностей або іншого майна.

Розтрачувати, *rastrata etmek* – злочинно витратити довірені гроші, цінності або інше майно, тратити, нерозумно використовувати, розбазарювати.

Розцінка, *baħa* – установлена вартість, ціна якого-небудь товару.

Розщеплення акцій, *aksiyasi dargatma* – збільшення кількості випущених акцій з пропорційним зниженням їхньої номінальної чи оголошеної вартості за одну акцію.

Роловер, *rolower* – 1) продовження терміну кредиту шляхом його технічного погашення й одночасного відновлення через надання нового кредиту; 2) переведення коштів з однієї форми інвестицій в іншу.

Ротація, *rotasiya* – почергова заміна керівників з метою відновлення управлінського апарату, підвищення в посаді.

Роялті, *royalti* – 1) періодичні відрахування продавцеві (ліцензіарові), які згідно з ліцензійною угодою сплачує ліцензіат за право користування

предметом ліцензійної угоди – винаходом, патентом, виданням книги тощо; 2) плата за право розроблення природних ресурсів, яку перераховує користувач власникові землі або надр.

Рубрика, rubrika – розділ у газеті, журналі тощо або відділ у радіо-і телепередачах.

Рукопис, golyazma – 1) текст будь-якого твору, написаний автором від руки або надрукований на машинці; 2) пам'ятка стародавньої писемності.

Рух коштів, hereket – зміна сум коштів на рахунках фізичних і юридичних осіб, перехід грошей з одних рук в інші.

Рухомість, mal-mülk – майнові цінності, не пов'язані безпосередньо із землею і не прикріплені до неї (на противагу нерухомості); рухливі, переміщувані речі або ті, котрі здатні пересуватися самі (транспорт, худоба), грошу, цінні папери, переміщення яких не призводить до істотної зміни їхніх властивостей.

С

Сальдо, saldo – 1) різниця між грошовими надходженнями та витратами за певний період часу; 2) у бухгалтерії – залишок на рахунку бухгалтерського обліку; 3) у міжнародних торгових і платіжних розрахунках – різниця між вартістю експорту й імпорту країни чи між її закордонними платежами й надходженнями.

Сальдувати, saldo ölçeme – визначати сальдо.

Самоокупність, özüni ödemeklyk – один із принципів підприємницької діяльності, що передбачає відшкодування підприємством поточних витрат на рахунок власних доходів.

Самофінансування, öz-özünü maliyeleşdirme – економічний термін, що характеризує можливість і необхідність самостійно приймати рішення відносно джерел забезпечення грошовими коштами підприємства; нерідко під самофінансуванням розуміють фінансування діяльності підприємства з використанням тільки власних коштів підприємства.

Санація, sanasiya – оздоровлення фінансового стану підприємства через систему фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційних та соціальних заходів для запобігання його банкрутству чи підвищенню конкурентоспроможності.

Санкція, sanksiya – складова частина правової норми, статті закону, договору, що конкретизує правові наслідки їх порушення.

Свідоцтво, *şahadatnama* – офіційний документ, який підтверджує, засвідчує якийсь факт або містить відомості про кого-небудь; посвідчення.

Свінг, *swing* – 1) ліміт (гранична сума) кредиту в клірингових угодах, що взаємно надається сторонами для покриття тимчасового перевищення платежів над надходженнями; 2) коливання курсу валюти і цінних паперів на біржі.

Світч, *swic* – 1) реалізація третій стороні залишку на кліринговому чи іншому двосторонньому рахунку за курсом, нижчим від офіційного; 2) ліквідація зобов'язань за одними цінними паперами чи певною валютою та укладання угод за іншими; 3) операція щодо використання заблокованого рахунку.

СВІФТ, *SWIFT* – система електронного передавання інформації щодо міжнародних розрахунків.

Своп, *swop* – торгово-фінансова обмінна операція, де укладання угоди щодо купівлі-продажу цінних паперів, валюти, золота супроводжується укладанням контругоди про наступний зворотний продаж-купівлю того самого товару через певний час на тих же чи інших умовах.

Свопінг, *swoping* – різновид операцій з цінними паперами, коли одночасно купують і продають однакові цінні папери з метою зменшення податків.

Сегмент ринку, *bazary segment* – частина ринку, яка характеризується однорідною за своєю економічною поведінкою групою покупців.

Секвестр, *sekwestr* – пропорційне зниження державних витрат за всіма статтями бюджету (крім захищених) протягом часу, що залишається до закінчення поточного бюджетного року.

Секторизація, *sektorizasiya* – процес трансформування неліквідних активів банку в ліквідні цінні папери.

Селенг, *seleng* – особлива грошово-майнова операція, що передбачає передавання селенг-фірмі за певну плату своїх прав на використання грошей чи майна та розпорядження ними з безумовним їх поверненням за першою вимогою.

Семестр, *semestr* – половина навчального року у вищих та спеціальних середніх навчальних закладах.

Семінар, *seminar* – форма групових занять у студентів вищих навчальних закладів, що відбуваються під керівництвом викладача.

Сеньйораж, *seniyoras* – прибуток, одержуваний державною скарбницею або центральним банком від випуску грошей.

Сертифікат, *gummat bahaly kagyzzlar* – 1) документ, який засвідчує відповідність товару певним стандартам чи технічним умовам, його якість, вагу, походження тощо; 2) у сфері фінансово-кредитних відносин – назва облігацій державних позик; 3) страховий документ, що містить умови договору страхування.

Сертифікація, *kepillendiriş* – свідоцтво про походження товару, офіційне підтвердження.

Синдикат, *sindikar* – 1) об'єднання підприємців, яке бере на себе здійснення всієї комерційної діяльності (встановлення цін, збут продукції тощо) при збереженні виробничої та юридичної самостійності підприємств, які входять до нього.

Сировина, *çig mal* – добуті корисні копалини й інші природні ресурси, виготовлені з них матеріали, що підлягають подальшій переробці.

Система валютна, *walýuta sistema* – форма організації валютних відносин, закріплена в державно-правових нормах і міжнародних угодах.

СІФ, *SIF* – умова продажу товару, згідно з якою до ціни реалізації включають його вартість, а також усі витрати на страхування й транспортування до місця призначення.

Скарга, *şikayar, arza* – 1) висловлення незадоволення, суму, нарікання на неприємності, біль, горе тощо; 2) офіційна письмова чи усна заява про незаконні або неправильні дії якої-небудь особи, установи тощо, апеляція.

Скасувати, *yatýrmak* – визнавати, оголошувати недійсним, незаконним; анулювати.

Скелпер, *skelper* – дрібний маклер, який діє від свого імені чи за дорученням клієнта й оперує невеликими партіями реального товару на біржі.

Сконто, *skonto* – спосіб розрахунку за товар зі знижкою за негайну оплату.

Сконтрація, *skontrasiya* – взаємне зарахування давніх акцій, облігацій, інших цінних паперів і фінансових документів.

Службовий лист, *gulluk haty* – це поширений вид документації, один із способів обміну інформацією; належить до основного засобу встановлення та підтримання офіційних, службових контактів між підприємствами, організаціями, установами, фірмами та закладами.

Собівартість, *özüne düşýän gymmaty* – грошове вираження загальної суми витрат підприємства на виробництво та реалізацію продукції, робіт, послуг.

Соло-вексель, *solo-weksel* – вексель з підписом однієї особи, яка має здійснити платіж.

Соціальне страхування, *sosial strahowaniýe* – встановлена, контрольована і гарантована державою система забезпечення, підтримки соціально незахищених категорій громадян.

Спекуляція біржова, *birja spekulýasiýasy* – 1) операції на біржі, що здійснюються з єдиною метою – вилучення прибутку з різниці в цінах; 2) кожне порушення збалансованості позицій на ринку реального товару та біржі вважається спекулятивним.

Спеціаліст, *hünärmen, spesialist* – той, хто досконало володіє певною спеціальністю, має глибокі знання в якій-небудь галузі науки, техніки, мистецтва тощо; фахівець; знавець чогось.

Спеціальність, *hünär, spesialnost* – окрема галузь науки, техніки, мистецтва тощо; сфера діяльності або вивчення чого-небудь; улюблена справа, заняття, в якому хто-небудь виявляє вміння, хист.

Спецкурс, *ýörite kurs* – курс лекцій у вищому навчальному закладі, який є поглибленою розробкою спеціальної, окремої теми за програмою, запропонованою лектором.

Спецодяг, *ýörite geýim* – спеціальний одяг для роботи на виробництві.

Співробітник, *işgär, kârdeş* – 1) особа, що працює в якійсь установі, службовець; 2) той, хто працює разом із ким-небудь, допомагає йому в якійсь справі; 3) науковий співробітник – посада працівника науково-дослідної установи, а також особа, що займає цю посаду.

Сплит, *split* – розділення, дроблення нереалізованих акцій підприємства на більшу кількість менших за вартістю акцій з метою полегшити їх розповсюдження.

Споживання, *ulanylma, peýdalanma* – використання, вживання, застосування продукції, речей, благ, товарів, послуг із метою задоволення потреб; кінцева стадія відтворювального циклу.

Споживач, *alyju, ulanyju, peýdalanyju* – особа або організація, що споживають, використовують продукт виробництва або діяльності, включаючи і свій власний продукт.

Споживчий кошук, *alyjylar sebet* – група товарів народного споживання, яка найбільш повно відбиває рівень і структуру споживання населення певної місцевості.

Спонсор, *hemaýatkâr* – юридична чи фізична особа, яка фінансує певний захід (проект).

Спот-ринок, spot-bazary – ринок, на якому угоди реалізують протягом кількох робочих днів від дня їх укладання.

Спроможність грошей купівельна, ılatyñ satyn alyjylyk ukyby – властивість грошової одиниці обмінюватись на певну кількість товарів.

Спроможність населення купівельна, pulyñ satyn alyjylyk ukyby – кількість товарів і послуг, яку населення може придбати за наявні в нього кошти при тих цінах на товари і тарифах на послуги, що склалися в державі.

Спред, spread – 1) одночасні купівля та продаж ф'ючерських контрактів на той самий товар з різними термінами постачання; 2) одночасні купівля і продаж опціонів одного типу за різними цінами чи з різними датами до закінчення їхніх термінів; 3) амплітуда коливання ціни.

Стабілізація, stabilizirleşdirme, stabilleşdirme – набування стійкості, незмінності; стан стійкості, сталості.

Стабільність грошей, puluñ hummeti – сталість купівельної спроможності грошових знаків упродовж відносно тривалого періоду.

Ставка процентна, prosentyñ stawkasy – ціна грошової позики, що визначається як відношення річного доходу, отриманого на позиковий капітал, до суми позики.

Ставка процентна фіксована, kesgitlemekyñ prosentyñ stawkasy – процентна ставка, що не змінюється впродовж усього періоду користування кредитом.

Стагнація, stagnasiya – застій в економіці, виробництві, соціальній сфері, стан тривалої суспільно-економічної депресії, що виявляється в сповільненні чи припиненні економічного зростання й інвестиційних процесів, появі незавантажених виробничих потужностей, загальному згортанні виробництва.

Стагфляція, stagflyasiya – стан економіки окремо взятої країни чи групи країн, що характеризується загальним застоєм та розвитком інфляційних процесів; одночасний вияв стагнації і глибокої інфляції.

Стаж, staj – тривалість діяльності, праці; тривалість перебування членом якої-небудь громадської організації.

Стажування, stajırowka geçmek, stajırowkada bolmak – 1) проходження випробувального терміну перед зарахуванням до штату виробництва, установи; 2) підвищення кваліфікації в певній установі, навчальному закладі тощо.

Стандарт, standart, ölçeg, galyp, nusga, ülñi – 1) норма, зразок, мірило; 2) прийнятий тип виробів, який відповідає певним вимогам за якістю,

хімічним складом, фізичними властивостями, вагою, розміром, об'ємом тощо.

Стандартизація, standartlaşdırma – 1) встановлення єдиних обов'язкових норм і вимог на готову продукцію, напівфабрикати, сировину й матеріали; 2) зведення багатьох видів виробів до невеликої кількості типових для раціональної організації виробництва.

Статистика, statistika, hasabat – наука, яка вивчає кількісні зміни у розвитку людського суспільства, народного господарства і займається опрацюванням цих числових досліджень з науковою і практичною метою; 2) особливий метод досліджень, який застосовують у ряді точних наук.

Стаття, makala, bölüm, pudak, madda – 1) науковий або публіцистичний твір невеликого розміру в збірнику, журналі, газеті тощо; публікація; 2) самостійний розділ, параграф у юридичному документі, описі, словнику тощо; пункт; 3) розряд, вид, галузь чого-небудь.

Статут, ustaw, düzgünname, esasname – зведення правил, що визначають завдання, структуру, функції та порядок діяльності установи, організації тощо.

Статут підприємства, kârhanayñ ustawy – зареєстрований і затверджений у встановленому законом порядку документ, звід положень, правил діяльності юридичної особи, що визначає її структуру, устрій, види діяльності, відносини з іншими особами і державними органами, права й обов'язки.

Статутний фонд, ustawy fondy – джерело основних та обігових коштів підприємства, що формується при його організації за рахунок коштів, які надаються державою, вкладів засновників і учасників (грошові кошти в національній та іноземній валюті, майно та цінні папери), пайових внесків членів трудового колективу тощо.

Стелаж, tekje, öyjük – одна з форм біржових угод – подвійний опціон.

Стенографія, stenografiya – швидкий дослівний запис усної мови за допомогою системи спеціальних умовних знаків; скоропис.

Стипендія, stipendiya, ulymhak – регулярно виплачувана грошова допомога, надана звичайно студентам, аспірантам, особам, що проходять спеціальний курс навчання.

Стокброкер, broker, dellal, dellal-söwdagär – особа, яка за дорученням клієнтів купує чи продає паї статутного капіталу підприємств або акції на фондовій біржі.

Сторно, storno – 1) спосіб виправлення помилок, допущених під час запису господарських операцій в облікових бухгалтерських реєстрах,

за допомогою виконання додаткових бухгалтерських проведень (кореспонденції рахунків); 2) показник, що характеризує страховий портфель чинних договорів довготермінового страхування на певну звітну дату.

Страjk, iş taşlayuş – масове припинення роботи працівниками окремого підприємства, групи підприємств, галузі на певний строк чи на необмежений термін із висуванням вимог до адміністрації підприємства, регіону або уряду.

Стратегія фінансування, maliyeleşdirme strategiýasy – вибір найефективніших джерел фінансування та напрямів скерування коштів за критерієм мінімального терміну окупності фінансових ресурсів.

Страхова відповідальність, strahowanne (strahowaniýe) garamat (jogarkärlik, jogarkärçilik) – обов'язок страховика виплачувати страхувальнику страхове відшкодування чи страхову суму у випадку настання передбаченої умовами договору страхової події.

Страхова оцінка, strahowanne (strahowaniýe) baha goýma (baha kesme) – 1) вартість застрахованого об'єкта, визначена при його страхуванні; 2) процес визначення вартості об'єкта, що страхується.

Страхова сума, strahowanne (strahowaniýe) pul – сума, на яку страхується об'єкт за законом про обов'язкове страхування або за укладеною угодою добровільного страхування.

Страхове відшкодування, strahowannyň ýerini doldurma – грошова сума, виплачувана страховиком за страхування майна і відповідальності на відшкодування збитку внаслідок настання страхового випадку.

Страхове покриття, strahowannyň üzme (töleme, ödeme) – міра задоволення страховиком страхового інтересу страхувальника; гранично допустима страхова сума щодо ризику, визначеного під час страхування, у міжнародній практиці називається лімітом страхового покриття.

Страховий випадок, strahowannyň hadysa (waka) – випадок, із настанням якого за законом або договором страхувальник зобов'язаний сплатити страхову суму.

Страхування, ätiýaçlandyryş, strahowaniýe – система заходів щодо створення страхових (грошових) фондів, призначених для повного або часткового відшкодування втрат суб'єктам господарювання від непередбачених обставин (стихійних лих, аварій, нещасних випадків, невиконання зобов'язань контрагентами, що збанкрутували тощо) та надання допомоги громадянам (чи їх сім'ям) у разі настання страхових випадків – досягнення певного віку, втрати працездатності, смерті тощо.

Структура, *struktura, gurluş, düzüm* – 1) взаєморозташування та взаємозв'язок складових частин цілого; будова; 2) устрій, організація чогонбудь; форма.

Субвенція, *subwensiya* – форма фінансової допомоги держави місцевим органам влади, що надається з метою забезпечення ними реалізації конкретних заходів чи програм.

Суборенда, *subarenda* – передання частини орендованого майна в оренду третій особі чи групі осіб.

Субрахунок, *subhasap* – рахунок, що відкривається банком (крім основних рахунків) підприємствам та організаціям, які мають негоспрозрахункові одиниці (філії, цехи, заготівельні пункти тощо), а також профспілковим і деяким іншим організаціям.

Суброгація, *subrogasiya* – 1) заміна одного кредитора іншим; 2) перехід до страховика, який виплатив страхове відшкодування, права вимагати компенсації від особи, відповідальної за збитки, спричинені страхувальникові.

Субсидія, *subsidiya, pul kömegi* – вид допомоги (як правило, грошової), що надається державою, юридичною чи приватною особою іншим особам (юридичним або фізичним), а також іншим державам.

Сукупний, *bile, bilelikde, bileleşip, arkalaşykly* – 1) об'єднаний, спільний, гуртовий; 2) суміжний.

Сумішник, *sowmestitel* – людина, яка працює за сумішництвом.

Сумішництво, *sowmestitellik, sowmestitelçilik, goşmaça iş* – одночасне виконання кількох службових обов'язків; праця на іншому підприємстві, в іншій установі.

Схвалення, *takullama, makul bilme, gollama* – визнання дій, вчинків, рішень тощо добрими, правильними; позитивне, доброзичливе ставлення, позитивна оцінка, похвала.

Схема, *shema* – 1) спрощене зображення в загальних рисах системи, будови або взаєморозташування, зв'язку частин чогось; 2) виклад, опис, зображення чогось у загальних, головних рисах, без деталізації, подробиць.

Т

Таймінг, *taýting* – найсприятливіший момент для купівлі чи продажу акцій на біржі.

Тасмниця вкладів, *goýum syrlary* – право вкладника на нерозголошення кредитною установою відомостей про його особу, рахунки в банку й операції з його вкладками.

Такса, taksa, pyr, baha – офіційно визначена стабільна розцінка на товари або визначений розмір оплати за той чи інший вид праці, послуги; ціна.

Тантьєма, tantýema – додаткова винагорода, що виплачується членам правлінь, директорам, керівним службовцям акціонерних товариств, банків, фінансових компаній з урахуванням одержуваних цими структурами прибутків.

Тариф, tarif – 1) офіційно встановлена ставка (система ставок) оподаткування, митних зборів; 2) розмір оплати за різні послуги – транспортні, зв'язку, комунальні.

Тарифікація, tarifisirleme, tarif goýma, tarif belleme – визначення тарифу за тією чи іншою класифікацією об'єктів оподаткування або оплати.

Тендер, tender, bäsleşik – особлива форма надання замовлень на постачання товарів і підрядів на виконання робіт, яка передбачає залучення пропозицій декількох постачальників (підрядників) з метою забезпечення найвірогідніших комерційних та інших умов угоди для організації торгів.

Тираж, tiraž, çykarym – 1) кількість примірників друкованого видання одного випуску; наклад; 2) розіграш державної позики або лотереї.

Товар, önüm – 1) призначений для обміну будь-який продукт виробничо-економічної діяльності в матеріально-речовій формі; 2) об'єкт купівлі-продажу, ринкових відносин між продавцем і покупцем.

Торги, söwdalar – спосіб продажу та закупівлі товарів, розміщення замовлень на підрядні роботи тощо через пропозиції і вибір найкращої з них.

Трансакція, transaksiya – 1) банківська операція – переказ коштів з одного рахунку на інший; 2) угода, договір, що супроводжується взаємними поступками, знижками.

Трансфер, трансферт, transfer – 1) переказ чужоземної валюти, золота, срібла з однієї фінансової установи або країни в іншу; 2) передавання відповідним написом чи заявою права на володіння іменними цінними паперами однією особою іншій.

Трасант, trassant – векселедавець переказного векселя (трати).

Трасат, trassat – особа, що взяла на себе зобов'язання сплатити за переказним векселем (тратою).

Трамма, tratta – переказний вексель, у якому одна особа (векселедержатель) наказує другій особі (платникові) сплатити третій особі (ремітентові) відповідну суму грошей у певний термін.

Трейдер, *treýder* – 1) представник брокерської фірми в торговій зоні біржі; 2) будь-яка юридична або фізична особа, що має право укласти угоди на біржі.

Тренінг, *seyisleme, verdiş etme, maşk etme, türgenleşik, maşk* – 1) тренування, а також спеціальний тренувальний режим; 2) спеціальне приміщення для тренування.

Трест, *trest* – одна з форм об'єднання підприємств, при якій вони втрачають свою виробничу, комерційну та юридичну самостійність і підпорядковуються єдиному централізованому управлінню, що сприяє одержанню надприбутків.

Трудова угода, *iş şertnamasy* – це різновид трудового договору; укладається між підприємством і особою, яка не є штатним працівником підприємства, для виконання нею певної роботи у разі, коли на підприємстві бракує фахівців з певної галузі й ці роботи не можуть бути виконані на засадах договорів з відповідними підприємствами (організаціями, установами, фірмами).

У

Указ, *gorkezme* – постанова, розпорядження найвищого органу влади або глави держави, що має силу закону; декрет.

Ультимо, *ultimo* – у банківській практиці – останній день місяця, кварталу, року; у комерційній та біржовій практиці – останній робочий день певного періоду, встановлений як термін виконання укладеної угоди.

Університет, *uniwersitet* – вищий навчальний заклад, наукова установа з різними гуманітарними та природничо-математичними факультетами.

Унція, *unsiya* – вагова одиниця коштовних металів, насамперед, золота (унція тройська); дорівнює 31,1035 г чистого золота.

Установа, *kārhana* – організація (з певним штатом службовців і адміністрацією), що відає якою-небудь галуззю (галуззями) народного господарства, торгівлі, культури, науки і працює в цій галузі (галузях); заклад.

Ухвала, *çozgüt* – рішення з'їзду, конференції, зборів, наради тощо, прийняте внаслідок обговорення яких-небудь питань; резолюція; вирок; вердикт.

Ухвалювати, *ухвалити, çozgüt cozmek* – приймати колективне рішення, вирішувати, постановляти.

Уцінка, *arzanlama* – зменшення, зниження попередньо призначеної ціни.

Ф

Факс, faks, belgeç – засіб факсимільного абонентського зв'язку, що дає змогу передавати графічну інформацію – тексти, схеми, таблиці тощо.

Факсиміле, faksimile – 1) точне відтворення будь-якого графічного оригіналу (креслення, рукопису, малюнка, документа, підпису тощо) фотографічним способом, печаткою чи іншою репродукцією; копія; 2) кліше, печатка, за допомогою яких можна багаторазово відтворювати власноручний підпис.

Факторинг, faktoring – придбання банком (чи фактор-фірмою) права вимоги щодо виплат за фінансовими зобов'язаннями, скупленими в різних осіб.

Фактура, faktura, harytnama – рахунок з описом відправленого товару та зазначенням його вартості.

Факультет, fakultet – підрозділ (частина, відділ) вищого навчального закладу, де викладається певний цикл споріднених наукових дисциплін і готують фахівців відповідного профілю; відділ.

Фах, spesialnost, hünär, kär – вид заняття, трудової діяльності, що вимагає підготовки і є основним засобом до існування; професія; спеціальність; кваліфікація.

Фахівець, hünärmen – той, хто досконало володіє якимсь фахом, має високу кваліфікацію, глибокі знання з певної галузі науки, техніки, мистецтва тощо; спеціаліст; майстер.

Фектор, fektor – торговельний посередник (фінансовий спеціаліст), який збирає розрізнені фінансові надходження й кредити для своїх клієнтів.

Фідуція, fidusiya – договір, угода, що базується на довірі.

Фікс, fiks – точно визначена сума винагороди.

Фіксинг, fiksing – ціна (цінове котирування) товару, що склалася на біржі в певний фіксований момент часу.

Філіал, filial, şahamça – місцеве відділення великої установи, закладу, підприємства, організації, що має деяку самостійність.

Фінанси, pul maýalary, maliýe, pul, pul ýagdaýy – сукупність економічних відносин у тій чи іншій державі, що виникають у процесі формування та використання централізованих і децентралізованих грошових фондів, а також сукупність усіх грошових коштів, що є в розпорядженні держави; фінансова система.

Фірма, firma, şirket, kârhana, bahana, üstüni örtmeklik – 1) торговельне або промислове підприємство, що користується правом юридичної особи, під маркою якої продаються товари або випускаються вироби; компанія, діло, бізнес; 2) об'єднання однорідних або суміжних підприємств.

ФІФО, FIFO – 1) метод бухгалтерського обліку товарно-матеріальних запасів за ціною першої виготовленої партії товару або першої партії товару, що надійшла на підприємство; 2) метод обчислення процентів у разі дострокового вилучення частини вкладу з банку.

Фліппер, flipper – особа, що продає акції відразу ж після їх купівлі чи здійснює короткотермінові операції.

ФОБ, FOB – комерційні умови постачання та оплати товарів у міжнародній торгівлі, за яких продавець зобов'язаний власним коштом доставити товар до борту судна, зафрахтованого покупцем.

Фоліо, folio – дві сторінки (ліва і права) в бухгалтерських рахункових книгах; мають той самий порядковий номер.

Фонд, gazna, fond, maýa, fondlar – 1) запаси, ресурси, нагромадження, капітал; 2) кошти, матеріальні цінності, накопичувані з певною метою; 3) організація чи установа, що розпоряджається грошовим або матеріальним фондом.

Фондова біржа, aksiýalaryň satylýan biržasy – організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами; акціонерне товариство, яке зосереджує попит і пропозицію цінних паперів, сприяє формуванню їх біржового курсу та здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства, статуту і правил фондової біржі.

Форма ринку, bazaryň formasy – ситуація на ринку, що характеризується сукупністю певних комбінацій якісних та кількісних даних ринку, яким відповідають різні типи і форми конкурентної боротьби.

Форс-мажор, fors-majör – у цивільному праві – надзвичайні непередбачені обставини, непереборні перешкоди (пожежа, стихійне лихо, блокада тощо), через які виконання зобов'язань однією зі сторін, що уклали угоду, договір чи контракт, стає повністю або частково неможливим.

Форфейтинг, forfeýting – кредитування зовнішньоекономічних операцій у формі купівлі комерційним банком в експортера векселів, акцептованих імпортером.

ФРА, FRA – угода, контракт між банком і позичальником, які гарантують незмінну процентну ставку щодо певної суми кредиту протягом певного часу.

Франко, franko – визначення порядку оплати й обліку транспортних послуг при постачанні закупленої продукції споживачеві.

Франчайзинг, franchise – змішана форма великого й малого підприємництва, за якою великі корпорації, "батьківські" компанії (франчайзери) укладають угоди з малими фірмами, "дочірніми" компаніями, бізнесменами (франчайзі) на право, привілей діяти від імені франчайзера; при цьому мала фірма зобов'язана здійснювати свій бізнес лише в формі, що диктує "батьківська" фірма протягом певного часу і в певному місці; у свою чергу франчайзер зобов'язується забезпечити франчайзі товарами, технологією, допомагати в бізнесі.

Франшиза, franchise – межі відхилення кількості поставленого товару від зазначеної в договорі (у відсотках).

Фрахт, freight – плата за транспортування вантажів водним шляхом або за використання судна для перевезення вантажів.

Фточерс фінансовий, futures malıye – тривала строкова біржова угода, пов'язана з купівлею та продажем валюти, цінних паперів.

Фузія, fuzıya – поглинання фінансове сильними підприємствами слабких конкурентів шляхом злиття, об'єднання кількох однорідних підприємств в одне.

Функції управління, dolandırtmaguñ gornüşleri – призначення й види управлінської діяльності.

Функціональне фінансування, finansirleme funksional – використання державою фіскальної політики, покликаної забезпечити виробництво не інфляційного ВВП в умовах повної зайнятості незалежно від впливу цієї політики на державний борг.

Ф'ючерс, futures – 1) ф'ючерсний контракт; 2) контракт із визначеним строком поставки.

Х

Хабар, para – гроші або речі, що даються службовій особі як підкуп, плата за які-небудь злочинні, незаконні дії в інтересах того, хто їх дає.

Хабарництво, parahorlyk – протизаконне одержання грошей, коштовних речей (хабарів) в обмін на одержання привілеїв, надання незаконних послуг, переваг, "проштовхування" справ хабародавця.

Хакер, haker – знавець комп'ютера, який проникає до чужих баз даних (банків даних) із метою розваг або для одержання секретних даних (коду, номера грошових рахунків тощо).

Характеристика, hâsiyet, ýagday – документ, у якому дається оцінка ділових і моральних рис особи (учня, студента, працівника).

Характер угоди, ylalaşygyň ýagdaýy – обов'язковий реквізит за класифікатором угод, що використовуються для їх кодування при заповненні вантажної митної декларації; відображає схему розрахунків за поставку.

Хедж, hedj – 1) страхування від ризиків і несприятливих змін (хеджування); 2) ф'ючерсний контракт, що служить для страхування від ризиків несприятливих змін цін.

Хеджер, hedjer – суб'єкт підприємницької діяльності (банк чи фірма), що здійснює операції хеджування на ф'ючерсній біржі.

Хеджування, hedjerleme – операції на біржах, що дають змогу страхуватися від несприятливих змін цін; доповнення до звичайної комерційної діяльності промислових, торговельних фірм на ф'ючерсній біржі.

Холдинг, holding – вид підприємництва, суть якого полягає в придбанні контрольних пакетів акцій різних компаній з метою встановлення контролю над їхньою діяльністю та отримання доходів у вигляді дивідендів.

Холдинг-компанія, holding-kompaniýa – корпорація чи акціонерна компанія, що використовує свій капітал для придбання контрольних пакетів акцій інших компаній з метою встановлення контролю над ними та управління значно більшим капіталом, ніж початковий.

Ц

Цедент, şedent – 1) кредитор, який передав іншій особі своє право вимоги щодо повернення боргу; 2) страхова компанія, що передає ризик у перестрахованні іншій компанії.

Цесіонарій, şesionariý – 1) особа, яка стає кредитором після надання їй права вимоги щодо повернення боргу; 2) правонаступник, якому передається право на власність чи на операції з фінансовими цінностями; 3) страхова компанія, яка бере на себе ризик щодо перестраховування.

Цесія, şesiýa – поступка, передача іншій особі свого права на володіння власністю, засобами або на їхнє одержання.

Циркуляр, *buýruk, höküm* – письмове розпорядження, наказ директивного характеру, що його надсилають підвідомчим установам або підлеглим службовим особам.

Цільова програма, *maksatlyyn maksatnama* – сукупність взаємопов'язаних термінами, виконавцями, ресурсами соціальних, організаційних, виробничо-технологічних, науково-технічних, дій, спрямованих на досягнення єдиної мети, вирішення загальної проблеми.

Цільове фінансування, *belli maksat bilen maliýeleşdirme* – виділення фінансових ресурсів цільовим призначенням для досягнення певної мети, вирішення конкретної соціально-економічної проблеми, будівництва конкретного об'єкта, реалізації конкретної програми.

Цільові облигації, *maksatlyyň obligasiýalary* – цінні папери, що випускаються для фінансування в основному приватних підприємств.

Цільові податки, *maksatlyyň salgyt* – форма мобілізації державою засобів на проведення певних заходів, на певні цілі.

Цільові позики, *maksatlyyň karz* – державні позики, кошти від розміщення яких призначені для досягнення конкретних господарських цілей, вирішення соціально-економічних завдань, обговорених, зазначених при випуску позики.

Ціна, *baha* – вартості товару, виражена в грошових одиницях.

Ціна базисна, *bazis baha* – 1) ціна товару стандартної якості, відштовхуючись від якої встановлюється ціна товару вищої або нижчої якості; 2) база, точка підрахунку при визначенні індексу цін міжнародної торгівлі в цілому і для окремих груп товарів; 3) ціна певного товару з фіксованими параметрами якості, що встановлюється на момент укладання опціонної угоди.

Ціна відпускна, *harydyň soňky düşýän bahasy* – ціна, за якою підприємство або збутова організація реалізують продукцію виробничим або торговим підприємствам для подальшої її переробки або реалізації.

Ціна ринкова, *bazar nyryhy* – ціна, за якою товари (роботи, послуги) передаються іншому власнику за умови, що продавець бажає передати такі товари (роботи, послуги), а покупець бажає їх отримати на добровільній основі, обидві сторони є взаємно незалежними юридично та фактично, володіють достатньою інформацією про такі товари (роботи, послуги), а також ціни, які склалися на ринку ідентичних (а за їх відсутності – однорідних) товарів (робіт, послуг) у порівняних економічних (комерційних) умовах.

Ціна-нетто, *baha-netto* – чиста ціна товару за місцем його купівлі-продажу.

Ціна роздрібна, *bölekleýin satuw baha* – ціна, за якою товар продають населенню, а також підприємствам та організаціям через роздрібну торговельну мережу.

Цінні папери, *gummatly kagyzzlar* – акції (свідоцтва про участь у капіталі акціонерного товариства, які дають право на одержання дивідендів); облигації (зобов'язання емітентів сплатити їх власникам щорічний дохід у формі фіксованого процента); грошові і товарні документи (векселі, чеки, депозитні сертифікати, купони до облигацій, коносаменти, складські свідоцтва тощо).

Цінності валютні, *walýutaň bahasy* – цінності, щодо яких валютним законодавством встановлено відповідний режим обігу.

Ч

Чарти, *çartlery* – графіки цін, які застосовуються для обліку та прогнозування; прогноз здійснюється шляхом ідентифікації фігур та інших графічних сигналів, що з'являються на графіках; широко застосовуються у спекуляціях.

Чартинг, *çarting* – складання діаграм та графіків з аналізу ринку з метою визначення його стану та для прогнозування цін або середньої ціни.

Чартист, *çartist* – фінансовий аналітик, що вивчає тенденції ціноутворення на ринку цінних паперів і прогнозує еволюцію біржових курсів шляхом складання схем, графіків, діаграм.

Часткова власність, *bolek baha* – частина доходів, майна, інших цінностей, на яку вправі претендувати учасник загальної справи, колективні власники, спадкоємці.

Чек, *çek* – 1) грошовий документ установленної форми, що містить беззаперечну вказівку власника поточного рахунку (чекодавця) банкові сплатити зазначену суму конкретній особі чи пред'явникові чека; 2) у роздрібній торгівлі – квитанція, талон каси, що засвідчує сплату покупцем грошей за певний товар або послугу і пред'являється продавцеві чи виконавцеві робіт.

Чекова книжка, *çek kitapçasy* – зброшуровані, з'єднані у вигляді книжки, звичайно на 25 аркушів, чекові формуляри, бланки чеків, видані банком власнику чекового рахунку в банку.

Чековий бланк, çek blankasy – виготовлений типографським способом на спеціальному папері формуляр чека, пронумерований послідовною нумерацією; брошурується в чекову книжку.

Чек товарний, öpümiñ çegi – документ усталеної форми, який продавець магазину виписує на підтвердження купівлі покупцем певного товару.

Чиста продукція, arassa öñüm – показник обсягу виробництва підприємства в грошовому вираженні за певний період часу, що характеризує вартість знову створеного продукту; є аналогом національного доходу на рівні підприємства.

Чистий національний продукт, arassa milli öñüm – сумарний обсяг усіх вироблених у країні за певний період, найчастіше за рік, кінцевих товарів і послуг, обчислених у грошовому вираженні (тобто валовий національний внутрішній продукт), за винятком амортизації основних засобів.

Чисті збитки, arassa ýitgi – втрати громадян, організацій, пов'язані зі створенням монополістом штучного дефіциту, що призводить до встановлення ціни, яка не збігається з граничними витратами.

Чисті податки, arassa salgyt – податки, виплачувані населенням державі, за винятком трансферних платежів, що населення одержує від держави.

Чорна каса, gara kassasy – незаконне, невраховане і неоголошене в податкових органах збереження і використання коштів фірми, які існують звичайно у вигляді незареєстрованої і неоформленої бухгалтерією готівки, що витрачаються неофіційно в інтересах керівників фірми для тіньових угод, подарунків, хабарів.

Чорний ринок, gizlin bazar, ogryn söwda – ринок товарів і валюти, на якому укладають незаконні угоди за цінами та курсами, що значно відрізняються від зафіксованих державою.

Чорнороб, gara işçi – некваліфікований робітник, який виконує переважно фізично важку, брудну роботу; різнороб.

Ш

Швидкість обігу грошей, puluñ aylanuş tizligi – кількість разів на рік, яку кожна грошова одиниця із загальної маси грошей, що перебувають в обігу, використовується на купівлю готових товарів.

Шифр документа, *dokumenoliñ kody* – умовний реєстраційний знак, який наносять на документи, інформаційні матеріали з метою їх упорядкованого зберігання й полегшення подальшого опрацювання та пошуку.

Шомаж, *şomaş* – страхування втрат прибутку та інших фінансових збитків, що виникають унаслідок зупинки виробництва через стихійне лихо.

Шоу-бізнес, *şou-biznes* – мистецтво розваг; теле- та радіопередачі, професії, підприємства, що належать до нього.

Штатний розклад, *düzüm sanawy* – затверджений, прийнятий перелік складу працівників підприємства, установи з указівкою їхньої кількості, посад, посадових окладів, особливостей оплати.

Штемпель, *ştempel, möhür, belgi* – 1) прилад, пристрій зі зворотним зображенням малюнка, напису, що служить для одержання відбитку, накладання печатки, клейма; зображення, нанесене за допомогою такого пристрою; 2) печатка з переказною датою для гасіння поштової марки на конверті, поштовій бандеролі, іншій кореспонденції.

Штраф, *salgyt* – грошове стягнення, яке накладається як покарання в адміністративному або судовому порядку.

Штрафні санкції, *sanksiýa ştraf* – передбачені договором, документально зафіксовані види і рівні штрафу, стягнутого з осіб, що порушили прийняті ними умови, зобов'язання за контрактом.

Штрихкод, *ştrih kody* – автоматична ідентифікація товару у вигляді смужок на етикетці, квитках, кредитних банківських картках, на складах, на виробництві тощо.

Ю

Ювілей, *sene* – урочисто відзначувала річниця якої-небудь події або діяльності певної особи, існування установи, міста; річниця.

Юридична особа, *ýuridik şahs* – організація, підприємство тощо, які відповідають певним ознакам, встановленим законодавством якоїсь країни. Ознаками юридичної особи є: 1) незалежність її існування від окремих осіб, що входять до її складу; 2) наявність майна, відокремленого від майна її учасників; 3) право купувати, користуватися та розпоряджатися власністю; 4) право від свого імені бути позивачем і відповідачем у суді; 5) самостійна майнова відповідальність.

Юридична служба, *ýuridik gulluk etme* – підрозділ, служба підприємства, організації, установи, компанії, що відає юридичною, правовою

стороною випуску документів, підписання договорів, регулювання економічних відносин, пред'явлення претензій, порушення позовів, складання положень; така служба юридично обґрунтовує і контролює юридичну правомочність, грамотність дій, пов'язаних як із відносинами даної організації з іншими, так і всередині самої організації.

Юридичний, *ýuridik, hukuk* – пов'язаний із законодавством, правовими нормами і практичним їх застосуванням.

Юридичний обов'язок, *ýuridik wezipeleri* – встановлена законом норма поведінки учасників правових відносин.

Юрисдикція, *ýurisdiksiya, sud etmek hukugy, garaşlylyk, garamagynda bolmaklyk, tabynlyk* – право чинити суд, розглядати і вирішувати правові питання; прерогатива.

Юрисконсульт, *ýuriskonsult* – юрист, що є постійним консультантом при якій-небудь установі з практичних питань права і захисником цієї установи в юридичних організаціях (арбітраж, суд тощо).

Юриспруденція, *ýurisprudensiya, hukukşynaslyk* – сукупність наук з права; правознавство.

Юрист, *ýurist* – фахівець з правознавства, юридичних наук; практичний діяч у галузі права.

Я

Якість, *häsiyet, tapawutly häsiyet, aýratynlyk* – ступінь вартості, цінності, придатності чого-небудь, що відрізняє його від усіх інших.

Ярлик, *ýarlyk* – вид товарного знака, позначення на товарі у вигляді наклейки чи етикетки на прикріпленому до нього талоні, у якому зазначені дані про товар (вага, кількість, ціна, виготовлювач, дата виготовлення й ін.).

Ярмарок, *bazar ýarmarka* – організований, періодично діючий ринок машин, обладнання, транспортних засобів, ноу-хау тощо; широко використовується для реалізації нових видів продукції.

Ярмарок оптовий, *opt ýarmarkasy* – регулярний або разовий ринок товарів широкого споживання, на якому сконцентровані і демонструються різні товари для ознайомлення з ними потенційних покупців і укладання оптових торговельних угод за виставленими зразками.

Рекомендована література

Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Т. Бусела. – К. : Ірпінь, ВТФ "Перун", 2001. – 1440 с.

Гриньова В. М. Тлумачний словник економічних термінів : навч. посібн. / Гриньова В. М., Коюда В. О. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2003. – 184 с.

Караванський С. Російсько-український словник складної лексики / Караванський С. – К. : Академія, 1998. – 712 с.

Новий російсько-український словник / за ред. О. П. Івакіна. – К. : Вид. "Аконіт", 1997. – 766 с.

Новий російсько-український словник-довідник юридичної, банківської, фінансової, бухгалтерської та економічної сфери / за ред. С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра УНВЦ "Рідна мова", 1998. – 878 с.

Орфографічний словник української мови / укл. С. І. Головащук, М. М. Пещак та ін. – К. : Довіра, 1999. – 990 с.

Словник іншомовних слів / Л. О. Пустовіт, О. І. Скопенко, Г. М. Сjuta та ін. – К. : Наукова думка, 2000. – 680 с.

Російсько-український словник економічних термінів. Відмінна лексика / укл. О. С. Черемська, І. М. Шелепкова. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2007. – 56 с.

Російсько-український словник наукової термінології: Суспільні науки / за ред. Й. Ф. Андерис. – К. : Наукова думка, 1994. – 600 с.

Російсько-український словник сталих науково-технічних та економічних зворотів / укл. О. С. Черемська, Г. Г. Гайдамака. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2007. – 152 с.

Сліпушко О. М. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові / Сліпушко О. М. – К. : Криниця, 1999. – 392 с.

Словник-довідник труднощів української мови / за ред. С. Єрмоленко. – К. : Рідна мова, 1992. – 132 с.

Словник економічних термінів. Російсько-українсько-англійський / за ред. С. Єрмоленко. – К. : Вид. дім "Академія", 1997. – 264 с.

Українсько-російський економічний тлумачний словник / авт.-упор. В. М. Копоруліна. – Х. : Факт, 2005. – 400 с.

**Професійне мовлення:
українсько-туркменський
словник-довідник
для іноземних студентів
усіх напрямів підготовки
всіх форм навчання**